

Vääriä kysymyksiä vai vääriä vastauksia? Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus vuosien 2003–2015 vaalitutkimusten valossa

ELINA KESTILÄ-KEKKONEN,
AINO TIIHONEN JA JUSSI WESTINEN

ABSTRACT

"Wrong questions or wrong answers?" The left-right-dimension in the light of Finnish National Election Studies in 2003–2015

The left and right scale has been one of the key measures of grasping political orientations of the electorate. Yet, it is not clear which are the most important indicators determining the position of a citizen in this dimension. This article focuses on exploring what the left-right-dimension actually measures in the Finnish electorate and which issues best reflect its division to left and right. The results show that the questions that correlate strongest with a citizen's self-positioning in the left-right-scale are diverse in nature. They contain not only socioeconomic issues but also issues concerning moral values, security politics, EU-membership and energy production. However, questions related to immigration, environment, regional politics, language politics or gender equality do not correlate with self-positioning on the left-right scale. Hence, it seems that left and right do not constitute a super dimension but they are neither a pure reflection of socioeconomic attitudes. The results also underline the need to be as concrete as possible when formulating survey research questions in order to truly capture voters' political orientations. General questions regarding, for instance, public services and taxation do not reflect left-right-orientation. The differences in the electorate, however, become more visible the more concrete the questions are.

Johdanto

Vasemmisto–oikeisto-erottelu on ollut keskeinen tapa hahmottaa yhteiskuntaa ja politiikkaa Euroopassa jo yli kaksisataa vuotta. Alun perin jaottelu juontaa juurensa Ranskan vallankumouksesta seuranneesta tilanteesta, jossa säädyt jakaantuivat Versaillesissa sen mukaan, mikä heidän näkemyksensä oli kuninkaan veto-oikeudesta. Veto-oikeutta kannattavat asettuivat puheenjohtajan oikealle puolelle, ja veto-oikeutta vastustavat puheenjohtajan vasemmalle puolelle (Corbetta ym. 2009). Myöhemmin oikeistolaisuus on liitetty muun muassa aristokraattisuuteen ja konservatismiin, ja vasemmistolaisuus sosiaalireformeihin ja tasa-arvoon (Lipset 1960; Lipset ja Rokkan 1967). Jako on toiminut pohjana länsieurooppalaisille puoluejärjestelmille ja ollut

kansalaisille keskeinen työkalu puolueiden välisten erojen hahmottamiseen. Se on myös jäsentänyt yhteiskuntaluokkaan perustuvia ristiriitoja (Huber ja Inglehart 1995, 81; Oscarsson 1998).

Vielä nykyisinkin vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus jäsentää edelleen poliittisia näkemyksiä äänestäjäkunnassa, tutkijoiden arvioissa ja puolueiden ohjelmissa (Corbetta ym. 2009; Jost 2006; Mair 2007). Tutkijat ovat löytäneet myös mielekkäitä teoreettisia perusteita jaon olemassaololle yhteiskunnassa analysoidessaan äänestäjäkunnan ja puolueiden välistä poliittista asetelmaa (ks. esim. Aardal 2007; Oscarsson ja Holmberg 2013; Thomassen 2005). Talouspolitiikka onkin pitkään hallinnut länsieurooppalaisia puoluejärjestelmiä, mikä selittää sosioekonomisen ulottuvuuden valta-asemaa ja sen selitysvoimaa kansalaisten asenteiden kuvaajana (esim. Thomassen 2005).

Yleisimmin tutkimuskirjallisuudessa vasemmistolaisiksi luokitellaan korkeaa verotusta, laajaa julkista sektoria ja tasaista tulonjakoa kannattavat oikeistolaisten korostaessa muun muassa valtion pientä roolia talouden ohjaamisessa, yrittäjyyttä sekä verotuksen keventämistä (ks. esim. Budge ja Farlie 1983; Dalton 2002).

Kommunismien romahtaminen ja ns. uusien politiikan kysymysten nouseminen politiikan agendalle ovat kuitenkin vilkastuttaneet keskustelua vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden asemasta ja sen merkityksestä nykydemokratioissa. Debatti liittyy yhtäältä siihen, missä määrin jako on yhä ajankohtainen kansalaisia ryhmittelevänä ulottuvuutena, ja toisaalta siihen, mitä vasemmistolaisuus ja oikeistolaisuus tarkoittavat tämän päivän poliittisissa näkemyksissä ja poliittisessa keskustelussa (Corbetta ym. 2009).

Akateemisessa keskustelussa väläyteltiin aikoinaan jopa ideologioiden loppua, jossa vanhat vastakkainasettelut heikkensivät yhteiskunnassa ja samalla myös ideologiat haihtuisivat vähitellen pois (esim. Bell 1965; Lipset 1960). Tämä ajatus on kuitenkin saanut hyvin vähän tukea. Sen sijaan vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus on nähty joko superulottuvuutena, joka heijastelee sosioekonomisten kysymyksiä lisäksi myös muita teemoja, kuten moraaliarvoja, kulttuurisia arvoja ja ympäristökysymyksiä, tai sen on katsottu heijastelevan vain sosioekonomisia kysymyksiä eli kuvastavan ainoastaan talous- ja sosiaalipoliittista asemoitumista. Nämä kaksi eri näkemystä ovat vakiinnuttaneet teoreettisen asemansa tutkijoiden keskuudessa ja ovat yleisimmät tavat hahmottaa ulottuvuutta (Dalton 2002, 191; Knutsen 1999; van der Eijk ym. 2005, 167).

Kuitenkin siitä huolimatta, että viimeaikaisten tutkimusten empiirinen evidenssi osoittaa ristiriitojen moninaistuneen ja sopivan enää heikosti yhdelle ulottuvuudelle (Westinen ym. 2016), kansalaisia pyydetään toistuvasti sijoittamaan itsensä vasemmisto–oikeisto-janalle lähes kaikissa yhteiskunnallisia asenteita mittaavissa vertailevissa kyselytutkimuksissa (esim. European Social Survey, kansalliset vaalitutkimukset, World Values Survey), ja kysymystä hyödynnetään laajalti empiirisissä analyyseissa vähintään taustamuuttujana. Tästä huolimatta on epäselvää, miten kansalaiset hahmottavat kyseisen ulottuvuuden ja toisaalta missä määrin se on enää relevantti heidän poliittisten arvojensa summaajana. Poliittisina käsitteinä ”vasemmisto” ja ”oikeisto” ovat kuitenkin verrattain abstrakteja ja herättävät erilaisia mielikuvia

kansalaisten keskuudessa. Tätä väitettä tukevat myös aikaisemmat tutkimukset, joissa on havaittu, että kyselytutkimusten vastaajilla on tapana liittää varsin erilaisia mielikuvia tutkijoille hyvin selkeisiin käsitteisiin, mikä luonnollisesti vaikuttaa heidän vastauksiin (esim. Belson 1981; Tourangeau 2000). Toiset saattavat nähdä kysymyksen enemmän ideologisena vastakkainasettelua, kun taas toiset saattavat tulkita kysymyksen yksittäisten arvojen ja asenteiden kautta (Bauer-Kaase 2001; Bauer ym. 2017; Zechmeister 2006). Toisaalta myöskään tutkijat eivät ole yksimielisiä käsitteiden sisällöstä, kuten ns. asiantuntijakyselyiden (*expert survey*) analyysit osoittavat, ja sisältö vaihtelee erityisesti eri maiden tutkijoiden välillä (Benoit ja Laver 2007).

Suomessa kansalaisten sosioekonomista orientaatiota on tutkittu 2000-luvulla pääasiassa puoluevallinnan näkökulmasta (ks. esim. Grönlund ja Westinen 2012; Tiihonen ym. 2016; Westinen ja Kestilä-Kekkonen 2015). Näissä pääosin kansallisia vaalitutkimuksia hyödyntävissä, tutkimuksissa on analysoitu myös vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden ilmentymistä eri puolueiden äänestäjäkunnissa. Ulottuvuus erottelee edelleen eri puolueiden äänestäjiä toisistaan, mutta siitä on tullut jonkin verran häilyvämpi 2000-luvulla (ks. esim. Paloheimo 2006; Westinen ym. 2016). Äänestäjät voivat myös samanaikaisesti kannattaa esimerkiksi matalampaa verotusta ja laajempia julkisia palveluita (Westinen 2015, 231). Tyypillisesti kokoomuksen äänestäjäkunta on ollut sosioekonomiselta orientaatioltaan eniten oikealla kannattaen voimakkaimmin talouden vapautta ja vasemmistoliiton eniten vasemmalla kannattaen voimakkaimmin kattavaa hyvinvointivaltiota. Muiden eduskuntapuolueiden osalta keskustan ja RKP:n sekä viimeisimmän kansallisen vaalitutkimuksen mukaan (Grönlund ja Kestilä-Kekkonen 2015) myös perussuomalaisen kannattajat ovat sosioekonomiselta orientaatioltaan hieman enemmän oikealla kuin vasemmalla. Vastaavasti kristillisdemokraattien, SDP:n ja vihreiden äänestäjäkunnat ovat hieman enemmän vasemmalla. (Westinen ym. 2016.)

Kansalaisten sijoittumista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle sekä asioita ja käsitteitä, joita he tälle ulottuvuudelle liittävät, tutkineessa kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu, että keskimäärin kansalaiset yhdistivät enemmän positiivisia mielleyhtymiä herättäviä asioita ulottuvuudelle, jolle he sijoittivat itse itsensä. Tulosten mukaan yleisesti hyvät käsitteet kuten ”rauha” ja ”vapaus” liitettiin todennäköisemmin

vasemmalle, jos vastaaja koki itse olevansa enemmän vasemmalla kuin oikealla, ja vastaavasti oikealle, jos tämä koki oman poliittisen orientaationsa olevan enemmän oikealla. Tutkimuksessa havaittiin, että mitä oikeammalla tai vasemmalla henkilöt olivat, sitä radikaalimpia asioita heillä oli tapana liittää vastakaiseen päähän ulottuvuutta. Lisäksi tulokset osoittivat, että sosiodemografisista taustamuuttujista koulutuksella oli voimakkain vaikutus siihen, miten kansalaiset sijoittavat itse itsensä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle. Koulutuksen vaikutus saattaa kuitenkin olla vinoutunut, sillä hyvin todennäköisesti koulutuksella on iso vaikutus myös siihen, mitä asioita ja käsitteitä kansalaiset yhdistävät mielessään ulottuvuudelle. (Bauer ym. 2017.) On kuitenkin muistettava, että tämän kaltaisissa tutkimuksissa sekä yksilö- että kontekstitasoinen muuttujilla on iso merkitys lopputuloksen kannalta. Esimerkiksi eri maassa ja eri aikana tehty vastaavanlainen tutkimus saattaisi tuottaa erilaisia tuloksia.

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden teoreettisesta ja empiirisistä häilyvyydestä huolimatta esimerkiksi Suomen vaalitutkimuksia tarkasteltaessa näyttää kuitenkin siltä, että kansalaiset kokevat osaavansa sijoittaa itsensä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle verrattain vaivattomasti. Kansallisten eduskuntavaalitutkimuksien mukaan vajaan 90 prosenttia suomalaisista osaa yhä 2010-luvulla sijoittaa itsensä vasemmisto–oikeisto-janalle ja vain alle prosentti ei ole kuullut ulottuvuudesta. Tätä taustaa vasten on kiinnostavaa, kuten Westinen (2015) on osoittanut samoihin aineistoihin perustuen, että kyselytutkimuksista ei kuitenkaan hahmotu asiakysymysten suhteen yhtenäisiä ryppäitä, joiden voitaisiin katsoa muodostavan selvän vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden ja kuvaavan sitä yhdenmukaisesti.

Tässä artikkelissa tarkastellaan 1) Mitä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus mittaa suomalaisessa äänestäjäkunnassa? Onko ulottuvuus luonteeltaan kaiken kattava superulottuvuus vai enemmän puhtaasti sosioekonominen ulottuvuus? Lisäksi analysoidaan 2) Mitkä politiikan asiakysymykset heijastelevat eniten vasemmisto–oikeisto-jakoa äänestäjäkunnassa? Toisin sanoen aiemmista tutkimuksista poikkeavasti vasemmiston ja oikeiston käsitteitä lähdetään operationalisoimaan empiirisesti eli aineistolähtöisesti sen sijaan, että operationalisointi tehtäisiin valitsemalla kyselytutkimuspatteristoista teoriaan sopivimmat asiakysymykset.

Artikkeli problematisoi, onko kansalaisten subjek-

tiivista vasemmisto–oikeisto-sijaintia mittaava kysymys validi heidän poliittisen orientaationsa hahmottamiseksi ja voidaanko asiakysymyvastausten perusteella kuvata mielekkäästi kansalaisten sijoittumista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle. Artikkelissa analysoidaan Suomen kansallisia eduskuntavaalitutkimusaineistoja vuosilta 2003–2015 ja kartoitetaan korrelaatiotarkasteluin sitä, mikä on vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden osamittareiksi tarkoitettujen sosioekonomisten asiakysymysten sekä muunlaisten asiakysymysten tilastollinen yhteys vastaajan omaan sijaintiin vasemmisto–oikeisto-janalla. Artikkelin nostaa esiin myös kyselytutkimuksen haasteet tutkijan näkökulmasta: ovatko tutkijoiden oletukset ja odotukset yhdenmukaisia sen kanssa, miten kansalaiset itse nykyään hahmottavat vasemmistolaisuuden ja oikeistolaisuuden?

Vasemmiston ja oikeiston käsitteet kirjallisuudessa

Ideologia käsitteenä viittaa usein tutkimuskirjallisuudessa poliittisiin mielipiteisiin, jotka ovat pysyvästi yhteydessä toisiinsa. Ideologia on ikään kuin nimittäjä näille toisiinsa yhteydessä oleville asenteille ja mielipiteille. Toisaalta ideologioiden on katsottu myös rajoittavan kansalaisten asenteita ja mielipiteitä pakottaen niitä tietyille ulottuvuuksille (Evans, Heath ja Lallje 1996; Kinder ja Sears 1985). Ideologisten ulottuvuuksien pääajatus onkin, että kansalaisilla ei välttämättä ole valistunutta mielipidettä kaikista yhteiskunnallisista kysymyksistä, vaan ennemminkin yleinen käsitys siitä, mihin suuntaan yhteiskuntaa tulisi kehittää. Ideologisia oikopolkuja onkin väitetty tarvittavan siksi, että kansalaiset ovat huonosti perillä yksittäisistä asiakysymyksistä (ks. esim. Delli Carpini ja Keeter 1996). Oikopolkujen on katsottu vähentävän poliittisen kentän monimutkaisuutta sekä myös helpottavan politiikan arviointia, vaikka kansalaiset eivät olisikaan perillä kaikista asiakysymyksistä (Zechmeister 2006). Kuitenkin jo 1970-luvulla tutkijat pitivät huolestuttavana sitä, että kansalaisilta puuttuu juuri tämä laajempi näkemys yhteiskunnallisista kysymyksistä eli eräänlainen ideologinen kartta, johon yksittäiset asiakysymykset liittyisivät. Toisin sanoen heidän näkemyksensä poliittisista asiakysymyksistä eivät ole koherentteja tai jäsentyneitä suhteessa toisiinsa (Achen 1975; Converse 1970).

Kirjallisuudessa on esitetty useita teesejä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudesta (Corbetta ym. 2009). Ensimmäinen niistä korostaa ulottuvuuden vakautta, joka on riippumatonta ajasta ja paikasta. Vakautta ylläpitää vasemmiston ja oikeiston erilaiset näkemykset kansalaisten tasa-arvosta (Bobbio 1996). Toisaalta äänestäjäkunnan on katsottu länsimaissa siirtyneen vähitellen yhä lähemmäksi keskustaa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella (Knutsen 1998) tai ainakin lähemmäksi toisiaan (Westinen ym. 2016) ja ideologiseen polarisaation ylipäättään heikentyneen modernisaatiokehityksen myötä (Dalton 2010, 163). Tämä indikoisi sitä, että myös näkemykset tasa-arvon suhteen ovat lähentyneet toisiaan.

Toinen teesi painottaa ulottuvuuden merkityksen muutosta yli ajan: Euroopassa yhteiskuntaluokkiin perustuva luokkajako, jonka ympärille vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus aikanaan syntyi, on konfliktina menettänyt merkitystään, tai ainakin suhtautuminen postmateriaalisiin arvoihin on noussut voimakkaasti sen rinnalle (Inglehart 1977). Sosioekonomisiin kysymyksiin painottuneen vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden haastajaksi on katsottu kehittyneen uudenlaisia asiakysymyksiä jäsentävä sosiokulttuurinen ulottuvuus. Tällä ulottuvuudella keskiössä ovat elämäntapoihin, kulttuurin monimuotoisuuteen, tasa-arvoon ja erilaisiin moraalikysymyksiin liittyvät asiakysymykset, jotka jakavat kansalaisia liberaaleihin ja konservatiiveihin (Kitschelt 1995; van der Brug ja van Spanje 2009). Toisaalta on väitetty, että uudet konfliktit sulautuvat vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuteen muuttaen sen merkitystä, eli lopulta on kyse samasta, mutta arvoiltaan monipuolisemmasta ulottuvuudesta (Fuchs ja Klingemann 1990).

Kolmannen teesin mukaan kansalaisten puolueidentifioituminen määrittää pitkälti myös heidän sijoittumistaan vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle. Toisin sanoen kansalaiset asettavat itsensä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle sen mukaan, miten he katsovat kannattamansa puolueen sijoittuvan sille, mahdollisesti myös jonkin puolueen ajaman keskeisen asiakysymyksen suhteen (Inglehart ja Klingemann 1976). Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus voidaan nähdä kaikessa yksinkertaisuudessaan puolueiden ja äänestäjien välisenä suhteena (Huber ja Inglehart 1995, 73; Jou 2010). Ajatus on spatiaaliseen ajatteluun perustuva sekä nojaa paitsi rationaalisen valinnan teoriaan myös äänestäjien utilitaristisuuteen. Kansalaiset arvioivat puolueiden sijaintia vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella ja vertaavat sitä omaansa pää-

tyen äänestämään lähimpänä ulottuvuudella olevaa puoluetta. (Downs 1957; Inglehart ja Klingemann 1976.) Sartori kuitenkin havaitsi jo 1970-luvulla, että erityisesti monipuoluejärjestelmissä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden lisäksi poliittista tilaa määrittävät muutkin ulottuvuudet (Sartori 1976). Tämä ajattelutapa vaatii äänestäjältä paljon, sillä se edellyttää arvioita eri puolueiden sijainnista ulottuvuudella tai ulottuvuuksilla.

Neljäs teesi puolestaan väittää, että vasemmisto ja oikeisto ovat ideologisesti tyhjiä, ja ne voidaan poliittisesti täyttää millä tahansa asiakysymyksillä tilanteen mukaan. Sisällöt myös muuttuvat poliittisen kontekstin, yhteiskunnan ja ajanjakson mukaan (Sani 1974; Sartori 1976). Esimerkiksi 1980-luvulla kylmä sota vaikutti vahvasti ulottuvuuteen, kun taas 2010-luvulle tultaessa keskiöön nousivat maahanmuutto, verotus, rikollisuus, perhe-arvot, taloudellinen globalisaatio ja Euroopan tulevaisuuteen liittyvät kysymykset (Corbetta ym. 2009). Asiakysymykset voivatkin ohjata ideologista asemoitumista. Näin on erityisesti nuorissa demokratioissa, joissa esimerkiksi korruption vastaisuus tai köyhyyden poistaminen voi muodostua merkittäväksi ulottuvuutta määrittäväksi tekijäksi. Mikäli puolueet ottavat kysymyksessä omistajuuden, kysymys alkaa limittyä vasemmistolaisuuteen tai oikeistolaisuuteen. (Zechmeister 2006.)

Viidennen teesin mukaan vasemmistolaisuus ja oikeistolaisuus ovat enemmänkin sosiaalisia representaatioita eivätkä ideologioita; tärkein ero on representaatioiden kansalaislähtöisyys verrattuna poliittisen ja intellektuaalisen eliitin ideologiapainotteisuuteen. Osa representaatioiden elementeistä on pysyvämpiä ja osa vaihtelee ajassa ja paikassa. Toisin sanoen vasemmistolaisuudessa ja oikeistolaisuudessa on kova ydin, johon liittyy joustavasti muita sen reunoilla olevia asiakysymyksiä. Jotta ymmärrettäisiin vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden hallitsevaa asemaa länsieurooppalaisessa poliittisessa kulttuurissa, on katsottava asiaa sekä poliittisten ryhmien että kansalaisten kannalta. Kollektiivisella tasolla ulottuvuus tarjoaa poliittisille ryhmille mahdollisuuden asemoida itsensä yhteiskunnallisessa keskustelussa sekä erotella poliittisia johtajia toisistaan. Kansalaisten tasolla jaottelu yksinkertaistaa yksilön päätöksentekoa ja helpottaa arvioiden tekemistä usein monimutkaisissa poliittisissa kysymyksissä. Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus toimii siis eräänlaisena oikopolkuna (Corbetta ym. 2009; ks. myös Oscarsson 1998).

Onkin huomattava, että vasemmistolaisuus ja oi-

keistolaisuus, kuten muutkin ideologiset oikopolut, voivat muodostua yksilöstä ja hänen elinympäristöstään riippuen hyvin erilaisista elementeistä. Ne voivat joko heijastella puolueiden sijoittumista poliittisella kentällä tai sitä, mikä asiakysymys on kansalaiselle yhteiskuntapolitiikassa se kaikkein tärkein tai luoda pohjan asennoitumisessa ajankohtaisiin poliittisiin kysymyksiin. Puolueet voivat ylläpitää symboliikkaa esimerkiksi omassa nimessään, mikä voi puolestaan ohjata kansalaisen ajattelua.

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden yhteys sosioekonomisiin ryhmiin

Yhteiskuntaluokkien välille syntyneiden ideologisten erojen on tyypillisesti nähty luovan perustan vasemmiston ja oikeiston käsitteille (Thomassen 2005, 13). Yhteiskuntaluokkien, talouspolitiikan ja työmarkkinoiden muutoksen sekä niistä kumpuavien asiakysymysten ja arvojen (Knutsen 1998, 65) voidaan katsoa muodostavan kehyksen, josta yksittäisiä poliitiikan kysymyksiä tarkastellaan. Tämä kehys on vahvasti sosioekonominen.

Sosioekonomisena ulottuvuutena vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus kätkee sisäänsä kaksi avainkäsitettä: taloudellisen tasa-arvon ja epätasa-arvon sekä näkemykset valtion ja markkinoiden rooleista talouden sääntelyssä (Downs 1957; Knutsen 1995; Thomassen 2005, 13). Ulottuvuus heijastaa näin ollen eriäviä näkemyksiä julkisen sektorin laajuudesta, markkinatalouden sääntelystä, tulonjaosta ja koko talousjärjestelmän toimintaperiaatteista (Budge ja Farlie 1983; Dalton 2002; ks. myös Paloheimo 2008).

Keskustelu vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudesta sosioekonomisena ulottuvuutena kytkeytyy keskusteluun siitä, kuinka vahvasti sosioekonomiset tekijät (etenkin yhteiskuntaluokka) määrittävät kansalaisten sijoittumista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle (esim. Franklin 1992; Knutsen 1995; Oscarsson 1998; Van der Eijk ym. 2005). Kansalaisten luokka-aseman yhteys vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle sijoittumiseen on heikentynyt, mutta tutkimusten tulokset viittaavat siihen, että se on yhä olemassa (mt.). Vastaavasti Suomessa yhteiskunnallista asemaa mittavista muuttujista etenkin kansalaisten ammatillisen yhteiskuntaluokan on havaittu vaikuttavan merkittävästi 2010-luvullakin heidän sijoittumiseensa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella. Koulutuksen vaikutus vasemmisto–oikeisto-orientaatioon on osin

päällekkäistä ammatillisen yhteiskuntaluokan kanssa. Koulutuksen merkitys arvojen ja asenteiden ja sitä myöten poliittisen orientaation selittäjänä on kasvanut 2000-luvulla (Stubager 2010; Westinen 2015). Koska ulottuvuuksien merkitykset muuttuvat myös ajassa talouden ja sosiaalisen rakenteen muuttuessa, myös iällä ja erityisesti sukupolvella voidaan olettaa olevan merkitystä niiden hahmottamisessa.

Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että vasemmiston ja oikeiston käsitteet vaihtelevat myös maittain (Huber ja Inglehart 1995; Knutsen 2007; de Vries, Hakverdian ja Lancee 2013). Esimerkiksi Huber ja Inglehart havaitsivat 1990-luvulla, että vaikka lähes kaikista maista on yleisellä tasolla erotettavissa yleisiin taloudellisiin kysymyksiin liitettävissä oleva vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus, yksityiskohtaisemmat ulottuvuudelle liitettävät asiakysymykset vaihtelevat yksityistämisestä, elinkeinoelämän kysymyksiin ja markkinoiden vapauttamisesta teollisuuden valtiolistamiseen. He myös huomauttavat, että vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden sisältö vaihtelee autokraattisissa ja demokraattisissa maissa (Huber ja Inglehart 1995, 90).

Useat aikaisemmat nimenomaan luokkaaänestämiseen keskittyvät tutkimukset ovat analysoineet yhteiskuntaluokan, vasemmisto–oikeiston-sijainnin ja puoluevalinnan yhteyttä (esim. Franklin ym. 1992; Knutsen 2006; Nieuwebeerta 1995; Oskarson 2005) ja vastaavanlaisia tutkimuksia on tehty myös koskien Suomea (esim. Bengtsson ym. 2013; Grönlund ja Westinen 2012; Paloheimo 2008; Westinen 2015). Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa luokkaaänestämisen on ollut verrattain korkeaa, mitä on tavattu selittää pohjoismaisten puoluejärjestelmien selkeällä polarisoinnilla ideologiseen vasemmistoon ja oikeistoon (Bengtsson ym. 2013; Oscarsson ja Holmberg 2016). Sama argumentti pätee myös yhteiskuntaluokan ja vasemmisto–oikeisto-orientaation yhteyteen (Knutsen 2006). Yhteenvetona aikaisemmista tutkimuksista todettakoon, että vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden sisältöä sekä äänestäjien vasemmisto–oikeisto-orientaatiota on tutkittu useissa tutkimuksissa erikseen, mutta juuri missään ei näitä ole tutkittu yhdessä ja erityisesti aineistolähtöisesti.

Vasemmiston ja oikeiston monitulkintaisuus asiantuntijakyselyissä

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden määrittelyn vaikeutta ja ongelmia kuvaavat hyvin niin sanotut asiantuntijakyselyt (*expert surveys*), joissa politiikan tutkijoita pyydetään sijoittamaan puolueita sekä asiakysymyksen suhteen että yleisemmin vasemmisto–oikeisto-janalle ja muille ideologisille janoille, kuten konservatiivi–liberaali-janalle. Asiantuntijakyselyiden avulla on mahdollista kerätä monipuolista tietoa puolueiden sijoittumisesta poliittiselle kentälle, jota tarvitaan poliittisen kilpailun analysoimiseen mahdollisimman systemaattisesti. Tällaisen aineistonkeruun etu on sen kustannustehokkuus sekä se, että asiantuntijat kykenevät käyttämään arvioinnissaan useita eri lähteitä – mediaesiintymisiä, puheita, parlamentissa ilmeneviä vastakkainasetteluja, puolue- ja vaaliohjelmia, äänestäjäkunnan koostumusta ja kansanedustajien ulostuloja (Bakker ym. 2015; Benoit ja Laver 2006; Hooghe ym. 2010). Kääntöpuoli on, että arviot puolueiden sijoittumisesta voivat vaihdella merkittävästi sen mukaan, mihin asiantuntija kiinnittää huomiota, ja asiantuntijoiden väliset erot käsitteiden määrittelyssä voivat vaikuttaa myös mittautuloksiin. Asiantuntijakyselyjen validiteetti onkin herättänyt vilkasta keskustelua (esim. McDonald ym. 2007).

Benoit ja Laver (2007) havaitsivat omassa asiantuntijakyselyssään, että eri maiden tutkijat painottivat eri asioita arvioidessaan vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden sisältöä. Itävaltalaiset asiantuntijat korostivat erityisesti sosiokulttuurisia kysymyksiä, kuten suhtautumista aborttiin ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin, kun taas norjalaiset ja islantilaiset painottivat keskeisesti talouspoliittisia kysymyksiä eli näkemyksiä verotuksesta ja julkisen sektorin koosta. Suomalaisille asiantuntijoille erityisesti suhtautuminen taloudellisen sääntelyn purkamiseen oli tärkeä vasemmistolaisista ja oikeistolaisista ajattelua erotteleva elementti. Uusista asiakysymyksistä maahanmuutto liitettiin erityisesti Itävallassa, Belgiassa, Itävallassa ja Sveitsissä oikeistoon, kun taas Suomessa kysymys ei ollut tutkijoiden näkemyksissä tätä ulottuvuutta määrittelevä tekijä. Tilannetta on pyritty parantamaan esimerkiksi yhdessä suurimmista asiantuntijakyselyistä, *Chapell Hill Expert Survey* -tutkimuksessa sillä, että asiantuntijoita pyydetään sijoittamaan puolueet kahdelle eri vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle. Näistä ensimmäisellä viitataan ideologiseen

vasemmistoon ja oikeistoon ja jälkimmäisellä nimenomaan sosioekonomiseen vasemmistoon ja oikeistoon (Bakker ym. 2015).

Asiantuntija-arviot ovat merkittäviä kolmella tapaa. Ensinnäkin puolueiden kategorisointi vasemmistolaisiksi ja oikeistolaisiksi puolueiksi voi ohjata sitä, miten kansalaiset sijoittavat itsensä kyselytutkimuksissa. Puoluevalinta ohjaa siten ideologista orientaatiota. Toiseksi yksittäisen maan sisällä ongelmaksi saattaa muodostua pienen tutkijajielitin ”asiantuntijakonsensus”, mikä vääristää tuloksia. Toisaalta on kuitenkin osoitettu, että kansalaisten ja tutkijoiden arviot ovat kohtalaisen lähellä toisiaan, mutta tutkijoiden arviot eroavat jonkin verran siitä, miten puolueet on sijoitettu poliittiseen kenttään niiden ohjelmien perusteella (Hooghe ym. 2010).

Kolmanneksi tutkimusten luotettavuuden ja myös käytettävyyden kannalta on merkittävää se, millaisia merkityksiä asiantuntijat itse liittävät vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuteen. Tutkijan teoreettinen käsitys ideologisista vastakkainasetteluista poliittisessä kentässä ja niiden sisällöstä ohjaa valintaa siitä, mitä asiakysymyksiä kansalaisten poliittista käyttäytymistä tarkastelemaan kyselytutkimukseen valitaan ja minkälaisia ideologioita rypäitä niiden oletetaan laajemmin heijastelevan. Mikäli aineisto ei käyttäydykään kuten tutkija on oletanut, voi kysymys olla kahdesta asiasta – joko ulottuvuus ei ole kansalaisia jakavana tekijänä keskeinen (ulottuvuutta ei muodostu äänestäjäkunnassa) tai sitten kysymykset eivät vain tavoita kyseistä ulottuvuutta, vaikka se olisi tavoitettavissa toisenlaisilla kysymyksillä.

Niinpä mikäli Suomessa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus käsitetään tutkijoiden keskuudessa ennen kaikkea sosioekonomisena ulottuvuutena, on oleellista tarkastella, näyttäytykö se myös äänestäjäkunnassa sellaisena. Jos vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden mittareiksi tarkoitetut asiakysymykset eivät korreloi vastaajien vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa vahvemmin kuin muut kysymykset, kysymysten validiteettia on syytä arvioida erityisen kriittisesti.

Aineisto ja menetelmät

Kansalaisten sijoittumista vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella on kysytty jo vuosikymmenten ajan useissa erilaisissa kyselytutkimuksissa. Sekä kansainvälisissä että kansallisissa kyselytutkimuksissa vastaajaa pyydetään sijoittamaan itsensä asteikolle tai

janalle, joka vaihtelee äärivasemmalta äärioikealle. Suomessa kansalaisten vasemmisto–oikeisto-sijoittumisen kartoittaminen aloitettiin 1970-luvun lopulla puolueiden ajankohtaistutkimuksissa. Alun perin sijoittumista kysyttiin asteikolla 1–9 ja vuoden 1991 vaalitutkimuksessa asteikolla 1–10, mutta 2000-luvun kyselytutkimuksissa asteikko on vakiintunut paljon käytettyyn kansainväliseen standardiin (esim. European Social Survey ja Comparative Study of Electoral Systems) 0–10, jossa 0 kuvaa asteikon vasenta ja 10 oikeaa laitaa.

Ottaen huomioon, että Suomen aineistot eivät ole asteikkovaihdoksen vuoksi täysin vertailukelpoisia, äänestäjäkunnan vasemmistolainen painotus vähenyi puolueiden ajankohtaistutkimuksissa ja poliittiseen keskustaan sijoittumisen suosio kasvoi 1990-luvulle tultaessa (ks. Paloheimo ja Sundberg 2005). Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksessa 22 prosenttia sijoitti itsensä vasemmistoon, 20 prosenttia keskelle ja 46 prosenttia oikealle.¹

Vain noin yhdeksän prosenttia ei osannut sijoittaa itseään vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen. Kyseinen osuus on pysynyt suhteellisen vakaana koko 2000-luvun ajan ja kasvanut hieman 1990-luvulta: vuoden 1991 eduskuntavaalitutkimuksessa viisi prosenttia ei osannut sijoittaa itseään ulottuvuudelle.

Näyttääkin siltä, että vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus on kansalaisten mielissä muuttunut jonkin verran viimeisten vuosikymmenten aikana, samalla kun uudenlaiset arvoulottuvuudet ovat haastaneet vasemmisto–oikeisto-jaon ensisijaisen merkityksen. Poliittiseen keskustaan itsensä sijoittamisella voidaan tutkijoiden näkökulmasta katsoa olevan kahtalainen merkitys. Toisaalta keskustaan sijoittuminen voi olla ilmentymä vastaajan keskipositiosta vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella; toisaalta se voi ilmentää kiinnittymättömyyttä tai tietämättömyyttä vasemmiston ja oikeiston käsitteiden sisällöstä. Keskelle sijoittuminen voi olla helppo tapa olla ottamatta kantaa ja välttää ”en osaa sanoa”-vastauksen antamista, jos vasemmiston ja oikeiston merkitykset eivät ole selkeät tai jos politiikka tuntuu etäiseltä.

2000-luvun eduskuntavaalitutkimukset tukevat jälkimmäistä ajatusta. Ne osoittavat, että janan ääripäässä politiikasta ollaan enemmän kiinnostuneita ja keskikohdalla kiinnostus on vähäisempää. Keskelle sijoittuvilla on myös keskimääräistä heikompi poliittinen tietotaso, mutta selkeästi oikealle (positiot 8–10) sijoittuvilla on selkeästi parempi tietotaso kuin itsen-

sä vasemmistoon sijoittavilla. Poliitikka myös vaikuttaa hieman selkeämmältä ulottuvuuden molemmissa laidoissa. Keskellä sen sijaan ollaan keskimääräistä useammin sitä mieltä, että politiikka vaikuttaa välillä niin monimutkaiselta, että on vaikeaa ymmärtää, mitä on tekeillä.

Eduskuntavaalitutkimuksissa², kuten muissakin kyselytutkimuksissa, joissa mitataan yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita, pyritään tavoittamaan asiakysymyksillä politiikan keskeisimpiä ulottuvuuksia. Tietynlaisten asiakysymysten painottamisen oletetaan heijastavan esimerkiksi vastaajan vasemmistolaista, oikeistolaista, arvoliberaalia tai arvokonservatiivista arvopohjaa. Koska asteikko vastaajan omalle vasemmisto–oikeisto-sijainnille on sama vuosien 2003–2015 eduskuntavaalitutkimuksissa ja niissä on laaja patteristo politiikan asiakysymyksiä, empiirinen tarkastelu on perusteltua rajata analyyseihin näillä aineistoilla.

Seuraavaksi tarkastellaan, miten kansalaisten oma sijainti vasemmisto–oikeisto-akselilla kietoutuu näkemyksiin politiikan eri asiakysymyksistä. Menetelmänä käytetään Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa, jossa -1 implikoi vahvaa negatiivista korrelaatiota ja +1 vahvaa positiivista korrelaatiota muuttujien välillä. Analyysissa tarkastellaan vastaajan vasemmisto–oikeisto-sijainnin (asteikolla 0–10) ja vastaajan poliittisten näkemysten (asteikko 1–5 tai 1–10) yhteyttä vuosien 2003–2015 eduskuntavaalitutkimuksissa. Asiakysymykset koskevat sitä, mitä vastaaja pitää tärkeänä tai tavoiteltavana arvoisena politiikassa ja mitä mieltä vastaaja on esitetyistä väitteistä. Korrelaatiotarkastelun jälkeen tarkastelemme vielä faktorianalyysin keinoin sitä, missä määrin ne asiakysymykset, jotka korreloivat voimakkaimmin vastaajien vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa, linkittyvät toisiinsa, eli muodostavatko ne yhtenäisiä ulottuvuuksia.

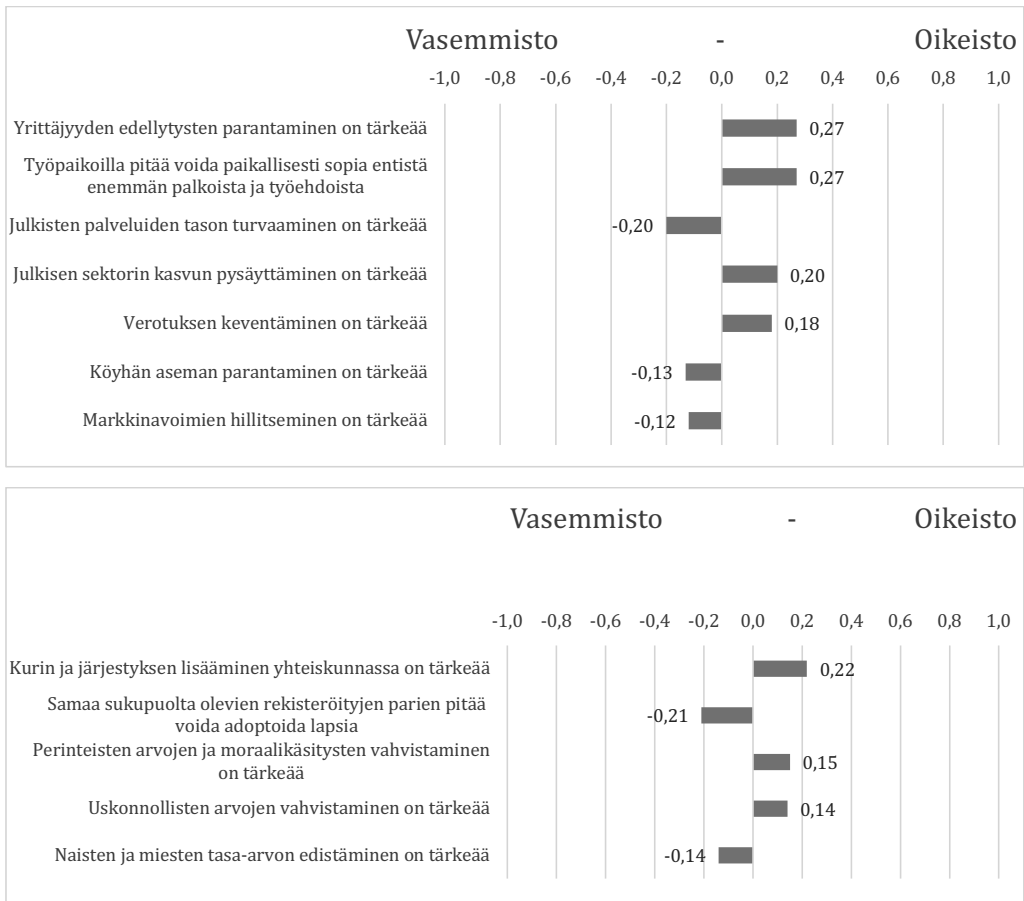
Kuvioissa 1–4 asiakysymykset on jaettu kahteen ryhmään: sosioekonomisiin kysymyksiin ja muihin kysymyksiin. Taulukoissa on mukana kaikki sosioekonomiset kysymykset sekä ne ei-sosioekonomiset kysymykset, jotka korreloivat kaikkein vahvimmin vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa (top-5).³ Analyysissa positiivinen korrelaatio tarkoittaa asiakysymyksen linkittymistä tilastollisesti merkitsevästi oikeistolaiseen orientaatioon ja negatiivinen korrelaatio sen linkittymistä tilastollisesti merkitsevästi vasemmistolaiseen orientaatioon.

Analyyssi

Asiakysymysten yhteys vasemmisto-oikeisto-sijoittumiseen

Vuoden 2003 aineistoon pohjautuva kuvio 1 osoittaa, että yrittäjyyden edellytysten parantaminen ($r=0.27$) ja paikallisen sopimisen edistäminen ($r=0.27$) korreloivat vahvimmin vastaajien vasemmisto-oikeisto-sijainnin kanssa. Molemmat kysymykset linkittyvät oikeistolaiseen orientaatioon. Toisaalta kysymykset kurin ja järjestyksen lisäämisestä yhteiskunnassa ($r=0.22$) ja samaa sukupuolta olevien adoptio-oikeudesta ($r=-0.21$) korreloivat

vasemmisto-oikeisto-sijaintiin lähes yhtä vahvasti siten, että oikeistolaiset kannattavat kurin ja järjestyksen lisäämistä ja vasemmistolaiset adoptio-oikeuden laajentamista. Ne linkittyvät sijaintiin yhtä vahvasti kuin kysymykset julkisten palveluiden tason turvaamisesta ($r=-0.20$) ja julkisen sektorin kasvun pysäyttämisestä ($r=0.20$), vaikka perinteisesti julkisen sektorin koon ja hyvinvointivaltion palveluihin suhtautumisen on katsottu heijastelevan vasemmisto-oikeisto-jakoa (ks. esim. Paloheimo 2007; Paloheimo ja Sundberg 2005). Oikeistolaisuus näkyy siis yhtä vahvasti kurin ja järjestyksen kannattamisessa sekä samaa sukupuolta olevien adoptio-oikeuden vastustamisessa kuin julkisen sektorin kasvun pysäyttämi-

Kuvio 1. Vasemmisto-oikeisto-sijainnin ja asiakysymysten välinen korrelaatio vuoden 2003 eduskuntavaalitutkimus-aineistossa.

Selite: Vastausasteikko on kaikissa kysymyksissä 1–5. Väittämissä asteikko on 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä ja tärkeyttä mittaavissa kysymyksissä 1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei juurikaan tärkeä, 3=en osaa sanoa, 4=melko tärkeä, 5=erittäin tärkeä. Kuviossa näkyvät korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä yhden prosentin riskitasolla ($p<0.01$).

Taulukko 1. Faktorianalyysi vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa eniten korreloivista asiakysymyksistä vuoden 2003 eduskuntavaalitutkimusaineistossa. Lataukset kullekin faktorille. Rotaatiometodi Varimax.

Faktori	1	2	3	Kommunaliteetti
Uskonnollisten arvojen vahvistaminen on tärkeää	0,76	0,20	0,09	0,63
Perinteisten arvojen ja moraalikäsitteiden vahvistaminen on tärkeää	0,74	0,24	0,21	0,65
Kurin ja järjestyksen lisääminen yhteiskunnassa on tärkeää	0,67	0,14	0,35	0,59
Samaa sukupuolta olevien rekisteröityjen parien pitää voida adoptoida lapsia	-0,54	0,39	0,00	0,44
Naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen on tärkeää	0,02	0,73	0,10	0,54
Julkisten palveluiden tason turvaaminen on tärkeää	0,02	0,70	0,04	0,50
Köyhien aseman parantaminen on tärkeää	0,23	0,67	-0,05	0,50
Markkinavoimien hillitseminen on tärkeää	0,35	0,46	0,03	0,34
Verotuksen keventäminen on tärkeää	0,08	0,18	0,71	0,54
Julkisen sektorin kasvun pysäyttäminen on tärkeää	0,20	0,04	0,67	0,49
Työpaikoilla pitää voida paikallisesti sopia entistä enemmän palkoista ja työehdoista	-0,03	-0,22	0,62	0,44
Yrittäjyyden edellytysten parantaminen on tärkeää	0,30	0,12	0,49	0,34
Selitysosuus kokonaisvarianssista	26,4	14,2	9,4	

sessä ja palveluiden tason turvaamisesta tinkimisestä.

Lisäksi kuviosta voidaan huomata, että köyhien asian parantamisen ($r=-0.13$) ja markkinavoimien hillitsemisen ($r=-0.12$) yhteys vasemmisto–oikeisto-sijaintiin on suhteellisen heikko, vaikka molempien on katsottu linkittyvän vasemmistolaiseen ajatusmaailmaan (ks. mt.). Niiden yhteys sijaintiin on vastaavaa tasoa kuin kysymyksiä uskonnollisten arvojen ($r=0.14$) ja sukupuolten välisen tasa-arvon vahvistamisesta ($r=-0.14$).

Faktorianalyysi (taulukko 1) osoittaa, että kuvion 1 asiakysymykset latautuvat kolmelle eri faktorille. Se havainnollistaa, ettei asiakysymysten perusteella löydy yhtä ja ainoaa vasemmisto–oikeisto-jakoa heijastelevaa ulottuvuutta. Osa faktoreista liittyy sosioekonomiseen vasemmisto–oikeisto-ajatteluun, osa taas laajempaan arvokehukseen. Ensimmäinen ulottuvuus koostuu perinteisistä vasemmisto–oikeisto-arvoista, toinen tasa-arvokysymyksistä ja taloutta koskevista asiakysymyksistä, jotka mittaavat vasemmisto–oikeisto-orientaatiota. Myös kolmas dimensio muodostuu taloutta koskevista asiakysymyksistä, jotka mittaavat vasemmisto–oikeisto-orientaatiota.

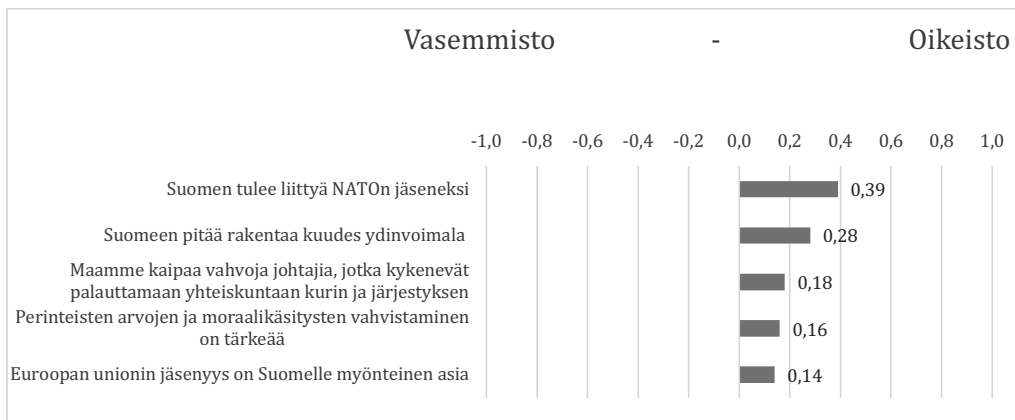
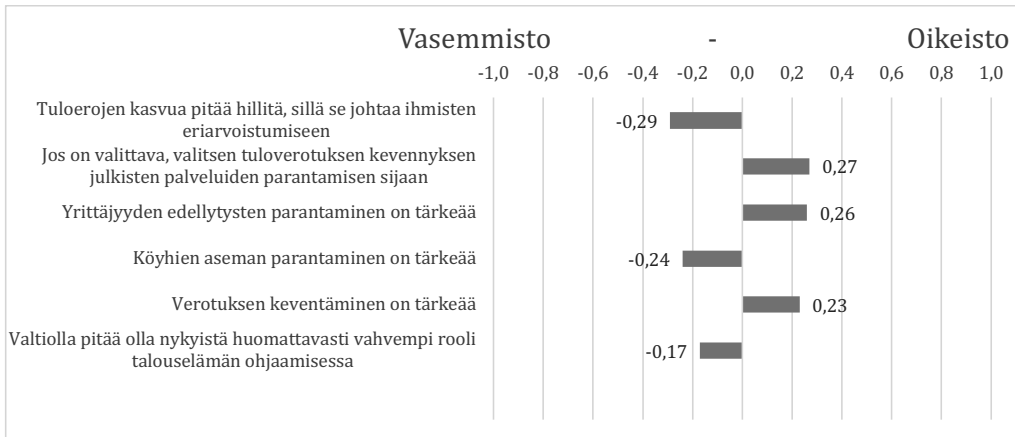
Vuoden 2007 aineistossa (kuvio 2) tuloerojen kasvun hillitseminen ($r=-0.29$) ja köyhien aseman parantaminen ($r=-0.24$) linkittyvät suhteellisen vahvasti vasemmistolaiseen positioon. Köyhien asema on hyvä esimerkki kysymyksestä, jonka oletetaan aiheuttavan hajontaa äänestäjäkunnassa, mutta josta kuitenkin vallitsee laaja yksimielisyys. Vuoden 2007

aineistossa vain noin viisi prosenttia ei pitänyt köyhien aseman parantamista tärkeänä asiana. Vasemmistolaisissa on enemmän niitä, jotka pitävät köyhien aseman parantamista erittäin tärkeänä, mutta harva oikeistolainenkaan kieltää ”köyhän asian” merkityksen.

Kysymys yrittäjyyden edellytysten parantamisesta ($r=0.26$) korreloi vasemmisto–oikeisto-sijaintiin yhtä vahvasti vuosien 2003 ja 2007 aineistoissa. Lisäksi tuloverotuksen keventäminen julkisen palveluiden parantamisen sijaan ($r=0.27$) saa kannatusta oikeistolaisissa vastaajissa.

Vuoden 2007 aineisto tuo esiin, miten moninaisia heijastumia vasemmisto–oikeisto-orientaatiolla voi olla. Kysymys Suomen Nato-jäsenyydestä ($r=0.39$) korreloi kaikkein vahvimmin vastaajan vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa. Lisäksi ydinvoiman kannattaminen korreloi suhteellisen vahvasti oikeistolaisuuden kanssa. Ydinvoiman kannattamisen yhteys oikeistolaisuuteen ($r=0.28$) on yhtä vahva kuin tuloerojen kasvun hillitsemisen yhteys vasemmistolaisuuteen ($r=-0.29$). Lisäksi kuriin ja järjestykseen sekä moraaliarvoihin liittyvät teemat korreloivat samalla tavoin vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa kuin vuoden 2003 aineistossa.

Taulukossa 2 näkyy, miten edellä mainitut kysymykset latautuvat faktorianalyysissä eri ulottuvuuksille. Se havainnollistaa jälleen, ettei asiakysymysten perusteella löydy yksiselitteistä ja laajempaa vasemmisto–oikeisto-jakoa heijastelevaa ulottuvuutta, ikään kuin superulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus

Kuvio 2. Vasemmisto–oikeisto-sijainnin ja asiakysymysten välinen korrelaatio vuoden 2007 eduskuntavaalitutkimusaineistossa.

Selite: Vastausasteikko on kaikissa kysymyksissä 1–5. Väittämässä asteikko on 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä ja tärkeyttä mittaavissa kysymyksissä 1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei juurikaan tärkeä, 3=en osaa sanoa, 4=melko tärkeä, 5=erittäin tärkeä. Kuviossa näkyvät korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä yhden prosentin riskitasolla ($p < 0,01$).

Taulukko 2. Faktorianalyysi vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa eniten korreloivista asiakysymyksistä vuoden 2007 eduskuntavaalitutkimusaineistossa. Lataukset kullekin faktorille (lihavoituna lataukset, joiden itseisarvo vähintään 0,40). Rotaatiometodi Varimax.

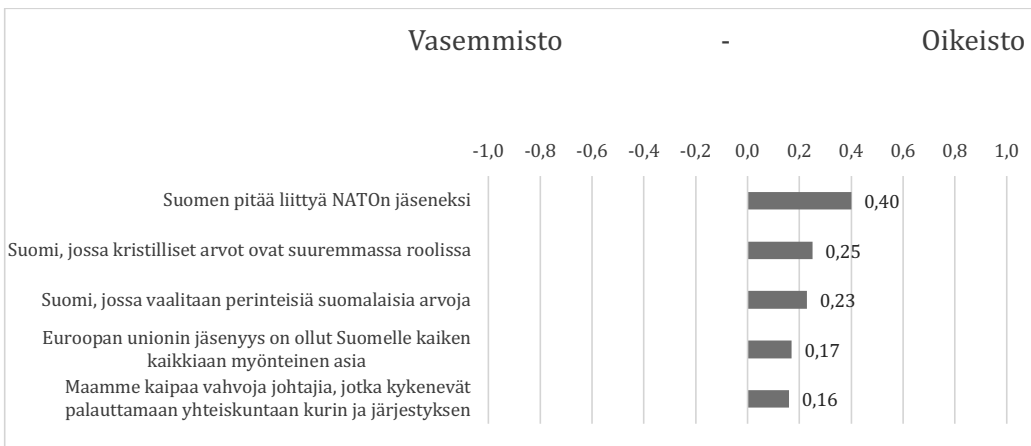
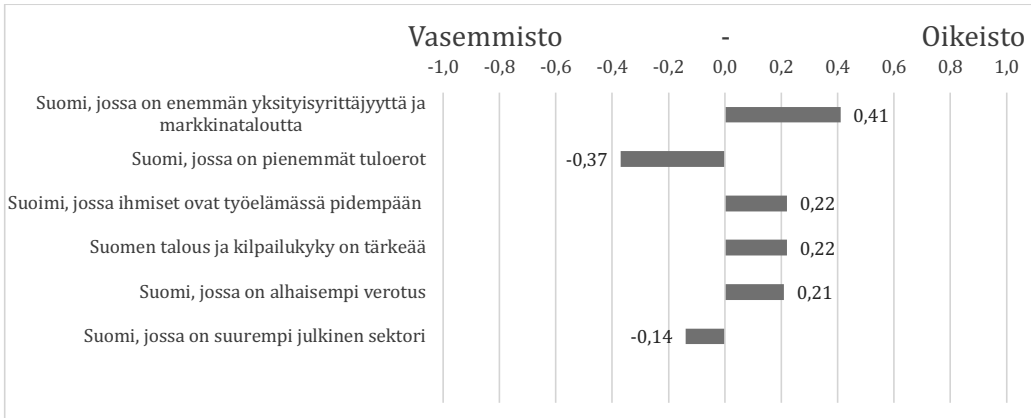
Faktori	1	2	3	Kommunaliteetti
Verotuksen keventäminen on tärkeää	0,78	-0,14	-0,05	0,64
Jos on valittava, valitsen tuloverotuksen kevennyksen julkisten palveluiden parantamisen sijaan	0,76	-0,17	0,04	0,61
Yrittäjyyden edellytysten parantaminen on tärkeää	0,59	0,05	0,18	0,38
Perinteisten arvojen ja moraalikäsitusten vahvistaminen on tärkeää	0,58	0,40	0,00	0,50
Maamme kaipaa vahvoja johtajia, jotka kykenevät palauttamaan yhteiskuntaan kurin ja järjestyksen	0,54	0,19	0,05	0,33
Valtiolla pitää olla nykyistä huomattavasti vahvempi rooli talouselämän ohjaamisessa	0,04	0,72	0,12	0,54
Tuloerojen kasvua pitää hillitä, sillä se johtaa ihmisten eriarvoistumiseen	-0,08	0,67	-0,29	0,54
Köyhien aseman parantaminen on tärkeää	0,07	0,64	-0,16	0,44
Suomeen pitää rakentaa kuudes ydinvoimala	0,14	0,07	0,75	0,58
Euroopan unionin jäsenyys on Suomelle myönteinen asia	-0,12	-0,14	0,70	0,52
Suomen tulee liittyä NATOn jäseneksi	0,19	-0,20	0,69	0,55
Selitysosuus kokonaisvarianssista	21,6	18,4	11,1	

koostuu taloudellista asiakysymyksistä, jotka mittaavat oikeistolaista orientaatiota sekä perinteisistä arvoista, toinen taloutta koskevista asiakysymyksistä, jotka mittaavat vasemmisto–oikeisto-orientaatiota. Kolmas dimensio muodostuu EU-, Nato- ja ydinvoimakysymyksistä, jotka tavoittavat osan vasemmisto–oikeisto-jännitteestä.

Vuoden 2011 aineistossa pääpaino oli Suomen yhteiskunnallista suuntaa luotaavissa kysymyksissä. Niissä kysyttiin, onko tietynlainen visio Suomesta hyvä vai huono ehdotus. Kuvio 3 osoittaa, että sosioekonomisista asiakysymyksistä kysymys yksityisyrityttöisyyden ja markkinatalouden edistämisestä ($r=0.41$) korreloi vahvimmin oikeistoon sijoittumisen ja kysymys pienemmistä tuloeroista ($r=-0.37$) vahvimmin vasemmistoon sijoittumisen kanssa. Sen

sijaan työurien pidentäminen ($r=0.22$), alhaisempi verotus ($r=0.22$) ja Suomen kilpailukyvyyn tärkeänä pitäminen ($r=0.21$) eivät korreloi yhtä vahvasti sijainnin kanssa, vaikka ne jossain määrin kertovatkin oikeistolaisesta orientaatiosta. Heikoimmin sijainnin kanssa korreloi kysymys julkisen sektorin suuruudesta ($r=-0.14$).

Vuoden 2011 aineisto vahvistaa vuoden 2007 aineiston tuloksen siitä, että Nato-kysymys korreloi kaikkein vahvimmin vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa ($r=0.40$). Myös muut ei-sosioekonomiset kysymykset vahvistavat aiemmin saatua kuvaa. Kristillisten arvojen ($r=0.25$) sekä kurin ja järjestyksen kannatus ($r=0.16$) että EU-jäsenyyden näkeminen myönteisenä asiana ($r=0.17$) linkittyvät vastaajan sijaintiin oikealla.

Kuvio 3. Vasemmisto–oikeisto-sijainnin ja asiakysymysten välinen korrelaatio vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimus-aineistossa.

Selite: Suomi, jossa -alkuisissa kysymyksissä vastausasteikko on 0-10, jossa 0=erittäin huono ehdotus ja 10=erittäin hyvä ehdotus. Muissa kysymyksissä vastausasteikko on 1–5, jossa 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Kuviossa näkyvät korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä yhden prosentin riskitasolla ($p<0.01$).

Taulukko 3. Faktorianalyysi vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa eniten korreloivista asiakysymyksistä vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimusaineistossa. Lataukset kullekin faktorille (lihavoituna lataukset, joiden itseisarvo vähintään 0,40). Rotaatiometodi Varimax.

Faktori	1	2	3	4	Kommunaliteetti
Suomi, jossa vaalitaan perinteisiä suomalaisia arvoja	0,79	0,11	-0,09	-0,04	0,65
Suomi, jossa on enemmän lakia ja järjestystä	0,72	0,17	-0,01	0,29	0,64
Suomi, jossa kristilliset arvot ovat suuremmassa roolissa	0,71	0,16	0,00	0,02	0,54
Suomi, jossa on alhaisempi verotus	0,58	-0,28	0,41	-0,02	0,58
Suomi, jossa on enemmän yksityisyritystä ja markkinataloutta	0,44	0,50	0,26	-0,26	0,59
Suomi, jossa ihmiset ovat työelämässä pidempään	0,10	0,74	0,07	0,19	0,60
Suomen talous ja kilpailukyky on tärkeää	0,31	0,58	-0,07	-0,33	0,55
Suomen jäsenyys EU:ssa ollut myönteinen asia	-0,04	0,51	0,45	0,10	0,63
Suomen tulee liittyä NATO:n jäseneksi	0,07	0,13	0,84	-0,02	0,71
Suomi, jossa on pienemmät tuloerot	0,07	-0,11	-0,52	0,44	0,47
Suomi, jossa on suurempi julkinen sektori	0,10	0,02	-0,07	0,86	0,75
Selitysosuus kokonaisvarianssista	24,5	16,4	11,3	8,7	

Taulukossa 3 näkyy, miten edellä mainitut kysymykset latautuvat faktorianalyysissä eri ulottuvuuksille. Tällä kertaa kysymykset hajaantuvat latauksissaan vielä enemmän kuin vuosien 2003 ja 2007 aineistoissa. Ensimmäinen ulottuvuus koostuu pääosin perinteisistä arvoista, mutta jossain määrin myös taloudellista asiakysymyksistä, jotka mittaavat vasemmisto–oikeisto-orientaatiota, toinen vasemmisto–oikeisto-jakoon linkittyvää työllisyysorientaatiosta ja EU:sta. Myös kolmannessa dimensiossa on kysymys vasemmisto–oikeisto-orientaatiosta temaattisesti erillisine asiakysymyksineen (Nato ja talous).

Vuoden 2015 aineisto muodostaa mielenkiintoisen vertailukohdan erityisesti vuoden 2011 aineistoon, koska se sisälsi niin ikään ”Suomi, jossa...”-patteriston sekä kaikkien muiden vuosien tapaan myös lukuisia sosioekonomisia väitteitä, joista vastaajat saattoivat olla samaa tai eri mieltä.

Kuvio 4 osoittaa, että konkreettiset asiakysymykset linkittyvät selkeämmin vastaajan vasemmisto–oikeisto-sijaintiin kuin yleisellä tasolla Suomen suuntaa luotaavat kysymykset. Yksityiskohtaiset kysymykset palkkaverotuksen progressiosta ($r=0.43$), paikallisesta sopimisesta ($r=0.40$) ja julkisten palveluiden leikkaamisesta ($r=0.38$) korreloivat vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden kanssa hyvin vahvasti. Oikealle itsensä sijoittavat ovat sitä mieltä, että palkkaverotus on liian ankaraa erityisesti keskituloa korkeammilla tuloilla, että työehdot ja palkat pitäisi sopia paikallisesti ilman keskusjärjestöjä ja että Suomen talouden tasapainottamiseksi on leikattava julkisia palveluja.

Sen sijaan yleisluonteiset kysymykset tuloerojen kaventamisesta ($r=-0,23$), julkisen sektorin pienentämisestä ($r=0,20$) ja alhaisemmasta verotuksesta ($r=0,15$) eivät korreloi yhtä vahvasti vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa.

Ei-sosioekonomisten kysymysten lista kuviossa 4 tuo lisäarvoa siihen kysymysten kirjoon, joka korreloi vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa. Naton, kristillisten arvojen, ydinperheen, adoptiokysymysten ja ydinvoiman lisäksi esille nousevat yleisen asevelvollisuuden säilyttäminen ($r=0,22$) ja EU:n puolustusyhteistyön edistäminen ($r=0,22$). Oikeistoon sijoittuvat ovat vahvemmin sitä mieltä, että yleinen asevelvollisuus on säilytettävä Suomessa ja että Suomen tulee olla aktiivisesti mukana kehittämässä EU:n puolustusyhteistyötä.

Taulukossa 4 näkyy, miten edellä mainitut kysymykset latautuvat faktorianalyysissä eri ulottuvuuksille. Ensimmäinen ulottuvuus koostuu taloudellista asiakysymyksistä, jotka mittaavat vasemmisto–oikeisto-orientaatiota, toinen perinteisistä arvoista, kolmas vasemmisto–oikeisto- talousorientaatiosta ja neljäs puolustuspolitiikasta. Kaiken kaikkiaan taulukot 1–4 osoittavat, miten monenlaisia ilmenemismuotoja vasemmisto–oikeisto-jaolla on, kun sitä pyritään tyypistämään asiakysymysulottuvuuksiksi.

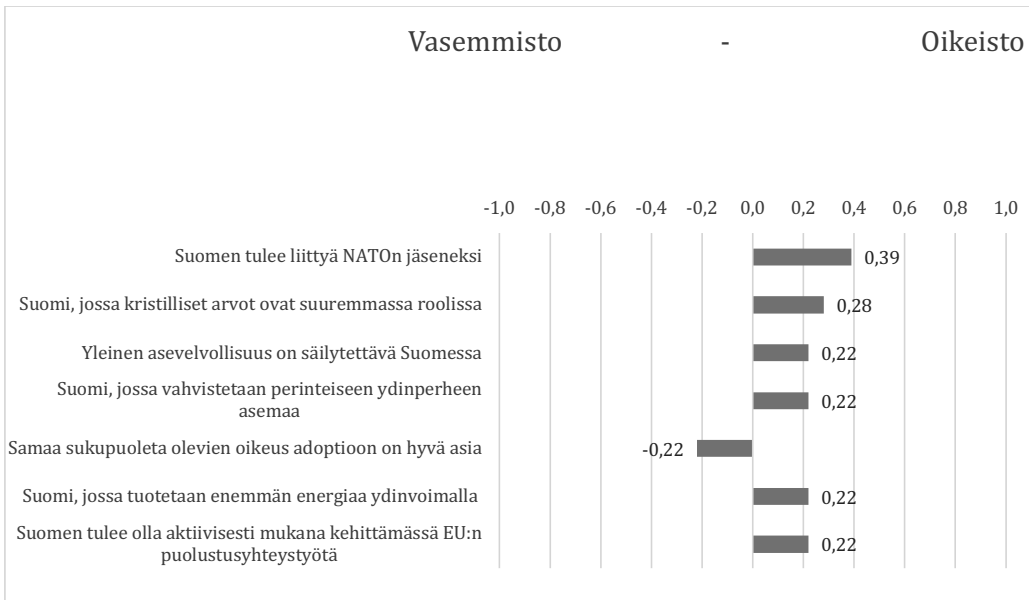
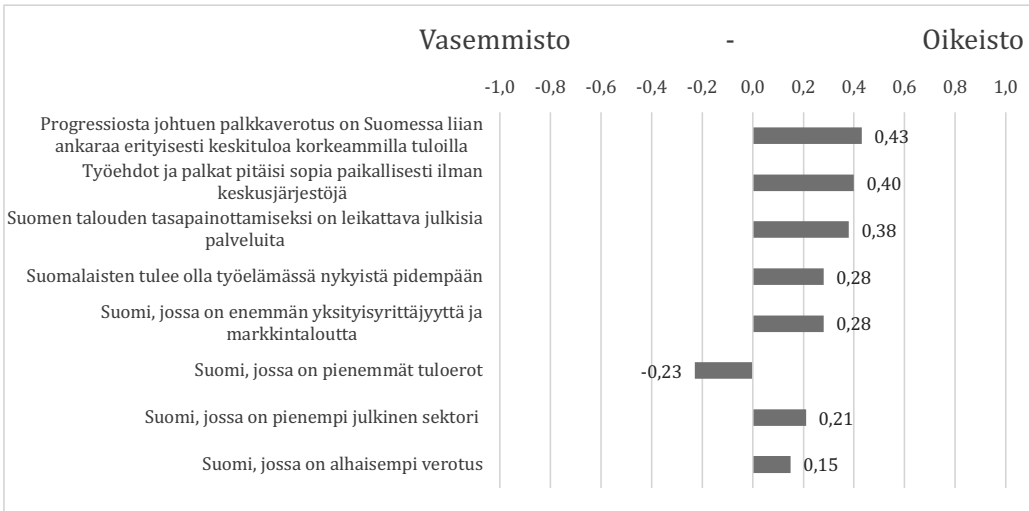
Kuvioiden 1–4 pohjalta voidaan todeta, että kansalaisten vasemmisto–oikeisto-sijainti kertoo sekä heidän sosioekonomisesta että muusta arvo- ja asennepohjastaan. Vasemmisto–oikeisto-orientaatio on sekoitus suhtautumisesta markkinoihin, julkisiin

palveluihin, verotukseen, työmarkkinoihin, työuriin, puolustusyhteistyöhön, kristillisiin arvoihin, moraalivaihtoihin, seksuaalisiin vähemmistöihin, ydinvoimaan, isänmaan puolustamiseen ja EU:hun.

Kuvioiden tulokset osoittavat myös, että äänestäjäkunnassa on johdonmukaisuutta. Tiettyä politiikkalohkoa koskevat kysymykset korreloivat samankaltaisella vahvuudella vasemmisto–oikeisto-sijainnin

kanssa eri vuosina, vaikka kysymykset eivät ole olleet identtisiä ja vastaajat eivät ole olleet samoja. Tässä mielessä vasemmisto–oikeisto-sijainnin yhteys asiakysymyksiin on suhteellisen stabiili, mikä on loogista.

Moni sosioekonominen kysymys ei kuitenkaan jaa kansalaisia selvästi vasemmistolaisiin ja oikeistolaisiin. Erityisesti verotusta, julkista sektoria ja julkisia pal-

Kuvio 4. Vasemmisto–oikeisto-sijainnin ja asiakysymysten välinen korrelaatio vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimusaineistossa.

Selite: Suomi, jossa -alkuisissa kysymyksissä vastausasteikko on 0-10, jossa 0=erittäin huono ehdotus ja 10=erittäin hyvä ehdotus. Muissa kysymyksissä vastausasteikko on 1–5, jossa 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä. Kuviossa näkyvät korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä yhden prosentin riskitasolla ($p < 0.01$).

veluita koskevien kysymysten yhteys vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuteen näyttäisi olevan heikohko, vaikka on esimerkiksi tyypillistä olettaa, että alhaista verotusta sekä rajoitettua julkista sektoria ja julkisia palveluita kannattava henkilö olisi selkeästi oikeistolainen.

Vasemmisto–oikeisto-sijainti korreloi kovin erityyppisten kysymysten kanssa. Vaikuttaakin siltä, että suomalaisen äänestäjäkuntaan sopii verrattain huonosti kansainvälisessä kirjallisuudessa vilkkaasti keskusteltu ajatus sosioekonomisten ja sosiokulttuuristen ulottuvuuksien erillisyydestä (ks. Kriesi ym. 2006; van der Brug ja Spanje 2009). Sosioekonomiset ja sosiokulttuuriset kysymykset vaikuttavat enemmänkin limittyvän toisiinsa. Lisäksi faktorianalyysit osoittavat, ettei asiakysymyksistä nouse kaikenkattavaa ns. superulottuvuutta.

Tulokset tukevat aikaisempaa tutkimusta sikäli, että Westinen (2015) on osoittanut faktorianalyysin avulla, ettei vaalitutkimusaineistoista 2003–2011 nouse esiin selkeää sosioekonomista ulottuvuutta. Sen sijaan taloudellinen vapaus (alhainen verotus ja yrittäjyyden edistäminen jne.) muodostivat yhteisen ulottuvuuden perinteisten moraaliarvojen sekä uskonnollisten ja auktoriteetteja korostavien arvojen kanssa. Esimerkiksi alhaisen verotuksen ja auktoriteettien kuuluminen samaan arvo- ja asenneulottuvuuteen voi tuntua asiapitoisesti etäiseltä, mutta

molemmissa on kysymys oikeistolaisesta orientaatiosta. Esimerkiksi USA:ssa kyseinen ulottuvuus olisi helposti käsitettävissä (Lewis-Beck ym. 2008). Taloudellista tasa-arvoa, köyhän asiaa ja julkista sektoria koskevat kysymykset muodostivat vuosien 2003–2011 vaalitutkimusaineistoista yhteisen ulottuvuuden alueellista tasa-arvoa koskevien kysymysten kanssa (Westinen 2015). Tulokset osoittavat, ettei kaiken kokoavaa sosioekonomista ulottuvuutta muodostu kovinkaan luontevasti suomalaisessa äänestäjäkunnassa. Tutkijat saattavat olettaa, että sosioekonomiset kysymykset kuuluvat yhteen, mutta empiiriset tarkastelut osoittavat, etteivät kansalaiset ”niputa” kysymyksiä sillä tavalla kuin heidän odotetaan tekevän (esim. de Vries, Hakhverdian ja Lancee 2013).

Vasemmisto–oikeisto-sijoittuminen ja vasemmiston ja oikeiston käsitteiden sisältöerot

Vasemmistolaisuus ja oikeistolaisuus saavat suhteellisen johdonmukaisen sisällön sen perusteella, mitkä asiakysymykset korreloivat vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa tarkasteltavasta eduskuntavaaliaineistosta riippumatta. Vuoden 2011 vaalitutkimuksessa kysyttiin myös erikseen, miten ihmiset ymmärtävät vasemmistolaisuuden ja oikeistolaisuuden. Vastaajilta kysyttiin, mitä eri asioita, määreitä tai käsitteitä he liittävät vasemmistoon ja oikeistoon vai ovatko käsit-

Taulukko 4. Faktorianalyysi vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa eniten korreloivista asiakysymyksistä vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimusaineistossa. Lataukset kullekin faktorille (lihavoituna lataukset, joiden itseisarvo vähintään 0,40). Rotaatiometodi Varimax.

Faktori	1	2	3	4	Kommunaliteetti
Suomi, jossa on pienemmät tuloerot	-0,72	0,14	-0,02	-0,03	0,53
Suomen talouden tasapainottamiseksi on leikattava julkisia palveluita	0,66	0,08	0,02	0,34	0,55
Työehdot ja palkat pitäisi sopia paikallisesti ilman keskusjärjestöjä	0,61	0,15	0,22	0,02	0,44
Progressiosta johtuen palkkaverotus on Suomessa liian ankaraa erityisesti keskituloa korkeammilla tuloilla	0,50	-0,11	0,41	0,10	0,44
Suomalaisten tulee olla työelämässä nykyistä pidempään	0,46	0,07	-0,17	0,43	0,43
Suomi, jossa tuotetaan enemmän energiaa ydinvoimalla	0,37	0,17	0,37	-0,09	0,31
Suomi, jossa kristilliset arvot ovat suuremmissa roolissa	0,00	0,76	0,10	0,07	0,59
Samaa sukupuolta olevien oikeus adoptioon on hyvä asia	-0,23	-0,71	0,07	0,28	0,64
Suomi, jossa vahvistetaan perinteisen ydinperheen asemaa	-0,06	0,69	0,35	0,04	0,61
Yleinen asevelvollisuus on säilytettävä Suomessa	-0,06	0,56	0,01	0,41	0,49
Suomi, jossa on alhaisempi verotus	-0,10	0,05	0,81	-0,01	0,67
Suomi, jossa on pienempi julkinen sektori	0,20	0,07	0,66	0,02	0,48
Suomi, jossa on enemmän yksityisyritystä ja markkinataloutta	0,12	0,16	0,57	0,17	0,40
Suomen tulee olla aktiivisesti mukana kehittämässä EU:n puolustusyhteistyötä	0,03	0,00	0,04	0,84	0,71
Suomen tulee liittyä NATO:n jäseneksi	0,30	-0,02	0,21	0,58	0,46
Selitysosuus kokonaisvarianssista	21	13,1	9,7	7,9	

Taulukko 5. Vasemmistoon ja oikeistoon liitettävät asiat (%) vasemmisto-oikeisto-sijoittumisen mukaan. FNES 2011 (Borg ja Grönlund 2011).

Mitä seuraavista asioista liitätte vasemmisto- ja oikeisto-käsitteisiin?	Vasemmisto-oikeisto-sijainti					
	Vasemmalla (0-2)	Jonkin verran vasemmalla (3-4)	Keskellä (5)	Jonkin verran oikealla (6-7)	Oikealla (8-10)	Kaikki
<i>Porvarillisuus?</i>						
Oikeisto	96	94	83	89	90	89
Vasemmisto	1	3	4	6	3	4
en kumpaankaan	3	3	13	5	7	7
<i>Työväenluokka?</i>						
Oikeisto	0	1	6	6	4	4
Vasemmisto	96	94	81	88	88	88
en kumpaankaan	4	5	13	6	8	8
<i>Konservatiivisuus?</i>						
Oikeisto	79	75	60	65	64	67
Vasemmisto	7	5	11	16	9	11
en kumpaankaan	15	21	29	19	27	23
<i>Edistys ja yhteiskunnan uudistaminen?</i>						
Oikeisto	19	24	34	54	61	42
Vasemmisto	61	40	29	23	15	30
en kumpaankaan	19	36	37	23	24	28
<i>Perinteiset arvot?</i>						
Oikeisto	47	47	41	54	69	52
Vasemmisto	31	29	24	21	9	22
en kumpaankaan	23	24	35	25	22	26
<i>Julkisen sektorin vahva rooli?</i>						
Oikeisto	15	21	27	16	20	20
Vasemmisto	69	56	43	64	54	56
en kumpaankaan	16	23	29	20	26	24
<i>Valtion vahva rooli talouspolitiikassa?</i>						
Oikeisto	33	28	39	28	39	33
Vasemmisto	59	52	35	53	37	46
en kumpaankaan	8	20	26	19	24	21
<i>Tuloerojen kaventaminen?</i>						
Oikeisto	4	4	7	10	9	7
Vasemmisto	91	83	74	79	69	78
en kumpaankaan	5	13	19	11	22	15
<i>Yksityisyrittäjyyden tukeminen?</i>						
Oikeisto	75	81	68	88	92	81
Vasemmisto	12	8	10	5	3	7
en kumpaankaan	12	12	22	7	6	12
<i>Maahanmuuttomyönteisyys?</i>						
Oikeisto	30	36	35	42	29	35
Vasemmisto	42	31	23	24	33	29
en kumpaankaan	28	33	41	34	38	36
<i>Globalisaatiomyönteisyys?</i>						
Oikeisto	64	68	52	71	69	64
Vasemmisto	19	13	13	12	6	12
en kumpaankaan	17	20	35	18	25	24
<i>Ympäristöystävällisyys?</i>						
Oikeisto	10	8	13	26	43	21
Vasemmisto	55	40	31	29	24	33
en kumpaankaan	35	52	56	45	34	46
(N)	89	121	184	208	146	748

teet sellaisia, etteivät ne liity sen paremmin vasemmistoon kuin oikeistoonkaan. Vielä lopuksi tarkastelemmekin, mistä vasemmistolle tai oikeistolle annettavat sisältöerot voisivat johtua – liittävätkö vasemmistoon, keskustaan ja oikeistoon itsensä sijoittavat kansalaiset toisistaan poikkeavia asioita vasemmiston ja oikeiston käsitteisiin. Taulukossa 5 asiaa on tarkasteltu jakamalla vastaajat viiteen ryhmään: niihin, jotka sijaitsevat vasemmalla (0–2 asteikolla 0–10), jonkin verran vasemmalla (3–4), keskellä (5), jonkin verran oikealla (6–7) ja oikealla (8–10).

Taulukko 5 osoittaa, että kansalaiset näkevät monet asian samoin kuin ne nähdään tutkimuskirjallisuudessa ja julkisessa keskustelussa. Vastaajista vajaan 90 prosenttia liittää porvarillisuuden oikeistoon ja työväenluokan vasemmistoon. Lisäksi neljä viidestä liittää yksityisyrittäjyyden tukemisen oikeistoon ja tuloerojen kaventamisen vasemmistoon. Nämä arviot ovat suhteellisen yleisesti jaettuina riippumatta siitä, mikä on vastaajan oma sijainti vasemmisto–oikeisto-akselilla. Ne korostavat sitä, mikä on vasemmistolaisuuden ja oikeistolaisuuden ytimessä.

Kaksi kolmasosaa vastaajista liittää konservatiivisuuden oikeistolaisuuteen. Edellä esitettyjen korrelaatioanalyysien perusteella niillä onkin selvä yhteys, mikäli konservatiivisuus ymmärretään tahtona ylläpitää yhteiskunnan perinteisiä tukipilareita, kuten perinteisiä ja uskonnollisia arvoja.⁴ Hieman yli puolet liittää julkisen sektorin vahvan roolin vasemmistoon. Tulos on hyvin linjassa sen kanssa, että konkreettisesti muotoillut asiakysymykset julkisen sektorin suuruudesta korreloivat hyvin vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa. Toisaalta joka neljäs vastaaja ei liitä julkisen sektorin vahvaa roolia kumpaankaan. Lisäksi vaikka valtion vahva rooli talouspolitiikassa luokitellaan tutkimuskirjallisuudessa usein vasemmistolaiseksi politiikkalinjaksi, vastaajista kolmasosa liittää sen oikeistoon ja joka viides ei liitä sitä kumpaankaan. Erityisesti ne, jotka sijoittuvat poliittiseen keskustaan eivät miellä julkisen sektorin ja valtion vahvoja talouspoliittisia rooleja vasemmistolaisiksi. Tulokset korostavat sitä, että yleisluonteiset kysymykset valtion tai julkisen sektorin vahvasta roolista talouspolitiikassa eivät välttämättä tavoita vasemmisto–oikeisto-jännitettä.

Taulukossa 5 on mielenkiintoista myös, miten sosiokulttuuriseen ulottuvuuteen tiukemmin kiinnittyvät asiat, maahanmuuttomyönteisyys, globalisaatiomyönteisyys ja ympäristöystävällisyys, liitetään vasemmistoon ja oikeistoon. Globalisaatiomyöntei-

syys on näistä selkein tapaus. Yli 60 prosenttia liittää sen oikeistoon. Tuloksen voidaan kuitenkin katsoa liittyvän pitkälti myös talouteen: oikeistoon saatetaan liittää esimerkiksi suojeleminen suhtautuminen globalisaation mukanaan tuomiin työvoimakustannusten laskuun, kun taas vasemmistoon saatetaan liittää taloudellisen globalisaation kritiikki.

Vajaa puolet ei sen sijaan liitä ympäristöystävällisyyttä vasemmistoon eikä myöskään oikeistoon. Maahanmuuttomyönteisyyden osalta tilanne on hyvin epäselvä. Näkemyshajonta on loogista, sillä ympäristö- ja maahanmuuttokysymykset eivät ole korreloineet vahvasti vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa yhdessäkään 2000-luvun eduskuntavaaliaineistoista.

Taulukko 5 osoittaa myös sen, että vasemmalla olevat liittävät vasemmistoon ja oikealla olevat oikeistoon keskimääräistä useammin myönteisiä asioita. Vasemmalla laidalla (0–2) olevat korostavat vasemmiston maahanmuuttomyönteisyyttä ja ympäristöystävällisyyttä sekä uudistamiskykyä ja oikealla laidalla olevat (8–10) perinteisten arvojen edustamista, uudistamiskykyä ja ympäristöystävällisyyttä.

Analyysi osoittaa, että vasemmiston ja oikeiston ydinsisällöt ovat suhteellisen selkeitä. Toisaalta varsinkin kysymys valtion ja julkisen sektorin roolista talouselämässä aiheuttaa näkemyshajontaa. Käsitteitä näistä on syytä tarkastella yksityiskohtaisilla kysymyksillä, kuten korrelaatiotarkastelut jo osoittivat.

Johtopäätökset

Tässä artikkelissa tarkasteltiin vasemmistolaisuuden ja oikeistolaisuuden merkityksiä äänestäjäkunnassa sekä sitä, mitkä politiikan asiakysymykset heijastelevat eniten vasemmisto–oikeisto-jakoa äänestäjäkunnassa. Mitä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus oikeastaan mittaa suomalaisessa äänestäjäkunnassa ja onko se luonteeltaan kaiken kattava superulottuvuus vai ennemmin puhtaasti sosioekonominen ulottuvuus?

Samalla artikkeli problematisoi, ovatko asiakysymysmittarit kyselytutkimuksissa valideja äänestäjäkunnan vasemmisto–oikeisto-orientaation hahmottamiseen, ja mitä vasemmistoa ja oikeistoa käsiteltäessä oikeastaan pitäisi ottaa huomioon. Artikkelissa analysoitiin kansalaisten vasemmisto–oikeisto-sijainnin tilastollista yhteyttä vastaajien näkemyksiin sosioekonomisissa ja ei-sosioekonomisissa asiakysymyksissä. Aineistona käytettiin eduskuntavaalitutki-

musaineistoja vuosilta 2003–2015.

Artikkeli osoittaa, että vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta ei voida Suomessa typistää pelkkiin sosioekonomisiin kysymyksiin, mutta toisaalta se ei ole myöskään kaiken kattava superulottuvuus, jonka kanssa korreloisivat vahvasti myös kaikki ei-sosioekonomiset asiakysymykset. Esimerkiksi maahanmuutto-, ympäristö-, aluepolitiikka- ja kielikysymykset sekä miesten ja naisten tasa-arvoa mittaavat kysymykset eivät korreloi vahvasti suomalaisten vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa.

Korrelaatiotarkastelut osoittivat, että temaattisesti hyvin monenlaiset kysymykset heijastavat kansalaisten sijaintia vasemmisto–oikeisto-akselilla ja tilastollisesti merkitsevät tulokset osoittavat, ettei tämä ole vain otantasattumaa. Toisaalta korrelaatiot eivät ole kuitenkaan kauttaaltaan erityisen korkeita. Vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa eniten korreloineet asiakysymykset eivät myöskään muodosta yksiselitteistä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta faktorianalyysissä.

Analyytit osoittavat ennen kaikkea, ettei vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus ole Suomessa yksiselitteinen. Sosioekonomisista kysymyksistä monet, kuten tulonjakoon, työmarkkinoihin, julkisiin palveluihin ja verotukseen liittyvät konkreettisesti muotoillut kysymykset korreloivat vastaajan vasemmisto–oikeisto-sijainnin kanssa. Toisaalta monien ei-sosioekonomisten kysymysten korrelaatio kyseiseen sijaintiin on vahva. Esimerkiksi Nato-jäsenyyden kannattaminen, perinteiset moraaliarvot ja perhekäsitykset, EU-jäsenyyden kannattaminen, ydinvoiman kannattaminen ja maanpuolustushenki ovat yhteydessä oikeistolaisuuteen. Lisäksi kansalaiset ovat suhteellisen johdonmukaisia vuodesta toiseen sen suhteen, miten heidän asiakysymyspositionsa linkittyvät vasemmistolaisuuteen ja oikeistolaisuuteen.

Tutkimuksemme osoittaa myös, että kansalaiset liittävät vasemmiston ja oikeiston käsitteisiin suhteellisen loogisia käsitteitä. Lähes kaikki liittävät porvarillisuuden oikeistoon ja työväenluokan vasemmistoon. Neljä viidestä liittää yksityisrittäjyyden tukemisen oikeistoon ja tuloerojen kaventamisen vasemmistoon. Arvot ovat suhteellisen yleisesti jaettuina riippumatta vastaajan omasta sijainnista vasemmisto–oikeisto-akselilla. Ne korostavat sitä, mikä on vasemmistolaisuuden ja oikeistolaisuuden ytimessä. Yleiset käsitteet valtion vahvasta roolista talouspolitiikassa tai julkisen sektorin vahvasta roolista vasemmistolaisuutena tai oikeistolaisuutena tuntuvat vie-

raitla erityisesti poliittiseen keskustaan sijoittuville. Maahanmuutto- ja ympäristömyönteisyyttä oli vielä vaikeampi liittää vasemmistoon tai oikeistoon, mikä on luontevassa yhteydessä korrelaatioanalyysien kanssa. Lisäksi huomionarvoista on, että alle 30-vuotiaalle käsitteiden ja määreiden liittäminen oikeistoon tai vasemmistoon on epäselvempää kuin muille. Heille esimerkiksi yksityisrittäjyys ja perinteiset arvot eivät ole yhtä selkeästi oikeistolaisuutta kuin vanhemmille ikäpolville.

Tämän artikkelin tulosten kanssa vastaavanlaisia tuloksia on saatu tarkasteltaessa äänestäjiä eri Pohjoismaissa. Tutkimuksen mukaan äänestäjien sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle selittyy useiden erilaisten asiakysymysten kautta: monien asiakysymysten sisältö ei ole juuri lainkaan sosioekonominen. Lisäksi samoihin puolueperheisiin kuuluvien puolueiden äänestäjät eri Pohjoismaissa sijoittuvat melko identtisesti sekä vasemmisto–oikeisto-akselilla että esimerkiksi Euroopan Unionia, maahanmuuttoa tai ympäristönsuojelua koskevilla akseleilla (Bengtsson ym. 2013, 33–40.)

Puolueiden ohjelmallisten profiilien perusteella äänestäjät kannattavat hyvin johdonmukaisesti ”oman puolueensa” esillä pitämiä asiakysymyksiä (ks. Paloheimo 2006; 2007). Moni näistä teemoista linkittyy kansalaisten vasemmisto–oikeisto-orientaatioon. Kansalaisille vasemmistolaisuus ja oikeistolaisuus voivat olla useampien asioiden summa kuin mitä tutkijat olettavat.

Toisaalta tutkimuksen tulokset osoittavat, että vaikka tutkijat ovat kyselytutkimuksia laatiessaan ajatelleet sosioekonomisten kysymysten tavoittavan vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden dynamiikkaa, niin ei kuitenkaan empiirisesti näytä olevan. Erityisesti yleisluonteiset kysymykset esimerkiksi verotuksesta ja julkisesta sektorista eivät kiinnity voimakkaasti kansalaisten vasemmisto–oikeisto-sijaintiin. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, etteivätkö verotus ja julkinen sektori olisi osa vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden dynamiikkaa, sillä konkreettiset kysymykset verotuksen progressiosta, talouden tasapainottamisesta julkisia palveluiden leikkaamisesta tuovat esiin vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden äänestäjäkunnassa erityisesti vuoden 2015 vaalitutkimusaineistossa.

Konventionaalisen ajattelutavan mukaan vasemmistolainen ja oikeistolainen orientaatio kertoo ennen kaikkea sosioekonomisista kysymyksistä. Tämä artikkeli on kuitenkin osoittanut, että kyse on paljon

muustakin. Suomalaiset hahmottavat vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuteen toisistaan poikkeavilla tavoilla. Osa saattaa kokea itsensä oikeistolaiseksi siksi, että kannattaa oikeistolaista talouspolitiikkaa; osa saattaa kokea itsensä oikeistolaiseksi ennen kaikkea siksi, että kokee itsensä perinteisten arvojen kannattajaksi. Osalle oikeistolaisuus on yhdistelmä erilaisia arvopainotuksia.

Huomionarvoista on myös se, että keskelle vasemmisto–oikeisto-janalla itsensä sijoittavilla poliittinen tietotaso on keskimäärin heikompi kuin janan vasempaan tai oikeaan päähän itsensä sijoittavilla. Heikompi poliittinen tietotaso saattaa osaltaan johtaa siihen, että keskelle itsensä sijoittaminen tuntuu luontevimmalta, sillä heikomman tietotason omaavilla vasemmiston ja oikeiston käsitteet ovat tämänkin artikkelin vasemmiston ja oikeistoon liitettäviä määreitä koskevien tulosten perusteella epäselviä tai niiden sisältöä on vaikea hahmottaa.

Tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että kyselylomakkeissa tarvitsisimme hyvin pitkän selitteen kuvaamaan poliittikapainotusten laajaa kirjoa, joka linkittyy vasemmistolaiseen ja oikeistolaiseen positioon. Näin voitaisiin ehkä varmistua edes jollain tasolla siitä, että vastaajat ymmärtävät kysymyksen samalla tavalla. Käytännössä tämä kuitenkin olisi tuskin mahdollista. Selite myös ohjaisi helposti vastaajia ajattelemaan sijoittumistaan kapeasti, kuten tulonjaon ja verotuksen ja julkisten palveluiden kautta (vrt. esim. Hooghe ym. 2010). Vaikuttaakin siltä, että sosioekonominen ulottuvuus on parhaimmin hahmotettavissa mahdollisimman konkreettisten asiakysymysten kautta ja niitä yhdistelemällä.

VIITTEET

¹ Vuoden 2003 tutkimuksessa 25 prosenttia sijoitti itsensä vasemmistoon, 23 prosenttia keskelle ja 52 prosenttia oikealle. Vuoden 2007 tutkimuksessa osuudet olivat 24, 22 ja 54 prosenttia ja vuoden 2011 tutkimuksessa 26, 22 ja 52 prosenttia.

² Eduskuntavaalitutkimuksissa on 2000-luvulla kartoitettu suomalaisten poliittista osallistumista, poliittisia asenteita, puolueiden kannatusta, ehdokas- ja puoluevalintoja sekä äänestysaktiivisuutta. Vaalitutkijoiden kokoama aineisto sisältää kysymyksiä myös Suomen tulevaisuuden näkymistä ja vaikuttamisen erilaisista tavoista. Aineistot koostuvat kahdesta eduskuntavaalien jälkeen kerätystä osasta: käyntihaastatteluaineistosta ja vastaajien itse täyttämästä perävaunulomakeaineistosta. Käyntihaastatteluaineistot sisältävät Suomen osuudet kansainvälisestä CSES-hankkeesta. Otannat ovat pohjautuneet etukäteistietoihin perusjoukon jakautumisesta ryhmiin. Ensimmäisessä vaiheessa tutkimuksen edellyttämä määrä kohdehenkilöitä on jaettu alueellisesti maakuntajaon pohjalta NUTS2-suuralueisiin. Toisessa vaiheessa on

otettu huomioon kuntatyyppit. Lomakehaastatteluihin osallistuvat henkilöt ovat valikoituneet otannan perusteella. Haastattelun jälkeen vastaajia on pyydetty täyttämään vielä vapaaehtoinen kyselylomake, jota kutsutaan tutkimuksen yhteydessä perävaunulomakkeeksi. Vasemmisto–oikeisto-sijaintia on kysytty tutkimuksen käyntihaastatteluosiossa ja asiakysymyksiä molemmissa osioissa. Perusjoukkona on kussakin eduskuntavaaleissa äänioikeutetut Suomessa asuvat henkilöt. Aineistojen haasteena on alhainen vastausprosentti, vaikka otos vastaakin sosiodemografisesti jokseenkin hyvin populaatiota. Esimerkiksi vuoden 2015 tutkimuksessa otannan perusteella valikoituneista 11 550 henkilöstä 4 044 kieltäytyi tutkimukseen osallistumisesta, ja 5 919 henkilöä ei tavoitettu tai he eivät olleet kotona, kun haastattelu olisi toteutettu. Lopulta aineisto koostui 1 587 henkilön haastattelusta vastausprosentin ollessa 13,7.

³ Tarkastelussa olivat mukana kaikki eduskuntavaalitutkimuksissa esitetyt asiakysymykset, joiden tärkeyttä tai joista samaa mieltä on mitattu vuosina 2003–2015 (ks. Borg ja Grönlund 2011; Grönlund ja Kestilä-Kekkonen 2015; Karvonen ja Paloheimo 2003; Paloheimo 2007).

⁴ Lisäksi tuore tutkimus osoittaa, että vasemmisto–oikeisto-sijainnin ja arvoliberaali–arvokonservatiivi-sijainnin välinen tilastollinen yhteys (korrelaatiokerroin=0.48) on varsin selkeä äänestäjäkunnassa (Pitkänen ja Westinen 2016).

AINEISTOT

Borg, Sami ja Grönlund, Kimmo. 2011. *Eduskuntavaalitutkimus 2011* [sähköinen tietoaineisto]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [jakaja], <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2653>.

Grönlund, Kimmo ja Kestilä-Kekkonen, Elina. 2015. *Eduskuntavaalitutkimus 2015* [sähköinen tietoaineisto]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [jakaja], <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>.

Karvonen, Lauri ja Paloheimo, Heikki. 2003. *Eduskuntavaalitutkimus 2003* [sähköinen tietoaineisto]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [jakaja], <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1260>.

Paloheimo, Heikki. 2007. *Eduskuntavaalitutkimus 2007* [sähköinen tietoaineisto]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [jakaja], <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2269>.

LÄHTEET

Aardal, Bernt. 2007. Ideologiske dimensjoner og stemmegivning. Teoksessa Bernt Aardal (toim.), *Norske velgere. En studie av stortingsvalget 2005*. Oslo: N.W. Damm ja Søn, 59–80.

Achen, Christopher H. 1975. Mass political attitudes and the survey response. *The American Political Science Review* 69:4, 1218–1231.

Bakker, Ryan, de Vries, Catherine, Edwards, Erica, Hooghe, Liesbet, Jolly, Seth, Marks, Gary, Polk, Jonathan, Rovny, Jan, Steenberg, Marco ja Vachudova, Anna Milada. 2015. Measuring party positions in Europe: The Chapel Hill expert survey trend file, 1999–2010. *Party Politics* 21:1, 143–152.

Bauer, Paul C., Barbera, Pablo, Ackermann, Kathrin ja Venetz, Aaron. 2017. Is the Left-Right scale a valid measure of ideology? Individual-level variation in associations with „Left“ and „Right“ and Left-Right self-placement. *Political Behavior* 39:3, 553–583.

- Bauer-Kaase, Petra. 2001. Politische Ideologie im Wandel? Eine Inngsschnittanalyse der Inhalte der politischen Richtungsbegriffe "Links" und "Rechts". Teoksessa Hans-Dieter Klingemann ja Max Kaase (toim.), *Wahlen und Wahler Analysen aus Anlass der Bundestagswahl 1998*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 207–243.
- Bell, Daniel. 1965. *The end of ideology: On the exhaustion of political ideas*. Glencoe, IL: FreePress.
- Belson, William A. 1981. *The design and understanding of survey questions*. Aldershot: Gower.
- Bengtsson, Åsa, Hansen, M. Kasper, Harðarson, Ólafur Þ. ja Oscarsson, Henrik. 2013. *The Nordic voter: Myths of exceptionalism*. Colchester: ECPR Press.
- Benoit, Kenneth ja Laver, Michael. 2007. Estimating party policy positions: Comparing expert surveys and hand-coded content analysis. *Electoral Studies* 26:1, 90–107.
- Benoit, Kenneth ja Laver, Michael. 2006. *Party policy in modern democracies*. London: Routledge.
- Bobbio, Norberto. 1996. *Left and Right: The significance of a political distinction*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Budge, Ian ja Farlie, Dennis J. 1983. *Explaining and predicting elections: Issue effects and party strategies in twenty-three democracies*. London: George Allen & Unwin.
- Converse, Philip E. 1970. Attitudes and non-attitudes: Continuation of a dialogue, the quantitative analysis of social problems. Teoksessa Edward R. Tuft (toim.), *The quantitative analysis of social problems*. Reading, MA: Addison-Wesley, 168–189.
- Corbetta, Piergiorgio, Cavazza, Nicoletta ja Roccato, Michelle. 2009. Between ideology and social representations: Four theses plus (a new) one on the relevance and the meaning of the political Left and Right. *European Journal of Political Research* 48:5, 622–641.
- Dalton, Russell J. 2010. Partisanship, and democratic development. Teoksessa Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi ja Pippa Norris (toim.), *Comparing democracies 3. Elections and voting in the 21st century*. London: SAGE Publications, 143–165.
- Dalton, Russell J. 2002. The decline of party identifications. Teoksessa Russell J. Dalton ja Martin P. Wattenberg (toim.), *Parties without partisans: Political change in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press, 64–78.
- Delli Carpini, Michael X. ja Keeter, Scott. 1996. *What Americans know about politics and why it matters*. New Haven: Yale University Press.
- De Vries, Cathrine E., Armén, Hakverdian ja Bram, Lancee. 2013. The dynamics of voters' Left/Right identification: The role of economic and cultural attitudes. *Political Science Research and Methods* 1:2, 223–238.
- Downs, Anthony. 1957. *An economic theory of democracy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Evans, Geoffrey, Heath, Anthony ja Lallje, Mansur. 1996. Measuring Left-Right and Libertarian-Authoritarian values in the British electorate. *The British Journal of Sociology* 47, 93–112.
- Franklin, Mark N. 1992. The decline of cleavage politics. Teoksessa Mark N. Franklin, Thomas T. Mackie ja Henry Valen (toim.), *Electoral change: Responses to evolving social and attitudinal structures in Western countries*. Ensimmäinen painos. Cambridge: Cambridge University Press, 381–402.
- Fuchs, Dieter ja Klingemann Hans-Dieter. 1990. The Left-Right schema. Teoksessa M. Kent Jennings, Jan van Deth ym. (toim.), *Continuities in political action: A longitudinal study of political orientations in three Western democracies*. Berlin; New York: Walter de Gruyter.
- Hooghe, Liesbet, Bakker, Ryan, Brigevech, Anna, De Vries, Catherine, Edwards, Erica, Marks, Gary, Rovny, Jan, Steenberg, Marco ja Vachudova, Milana. 2010. Reliability and validity of the 2002 and 2006 Chapell Hill expert surveys on party positioning. *European Journal of Political Research* 49, 687–703.
- Huber, John D. ja Inglehart, Ronald. 1995. Expert interpretations of party space and party locations in 42 societies. *Party Politics* 1:1, 73–111.
- Inglehart, Ronald ja Klingemann, Hans-Dieter. 1976. Party identification, ideological preference and the Left-Right dimension among Western mass publics. Teoksessa Ian Budge, Ivor Crewe ja Dennis Farlie (toim.), *Party identification and beyond*. London: John Wiley, 243–274.
- Inglehart, Ronald. 1977. *The silent revolution: Changing values and political styles among Western publics*. New Jersey: Princeton University Press.
- Jost, John T. 2006. The end of the end of ideology. *American Psychologist* 61:7, 651–670.
- Jou, Willy. 2010. Heuristic value of the Left-Right schema in East-Asia. *International Political Science Review* 31:3, 366–394.
- Kinder, Donald R. ja Sears, David O. 1985. Public opinion and political action. Teoksessa Gardner Lindsey ja Elliot Aronson (toim.), *Handbook of social psychology* (3. painos). New York: Random House.
- Kitschelt, Herbert. 1995. *The radical Right in Western Europe: A comparative analysis*. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Knutsen, Oddbjørn. 2007. The decline of social class? Teoksessa Russell J. Dalton ja Hans-Dieter Klingemann (toim.), *The Oxford handbook of political behavior*. Oxford: Oxford University Press, 457–480.
- Knutsen, Oddbjørn. 2006. *Class voting in Western Europe: A comparative longitudinal study*. Lanham: Lexington Books.
- Knutsen, Oddbjørn. 1999. Left-Right polarization among the mass publics: A comparative longitudinal study from eight West European countries. Teoksessa Hanne Marthe Narud ja Toril Aalberg (toim.), *Challenges to representative democracy: Parties, voters and public opinion*. Bergen: Fagbokforlage, 229–277.
- Knutsen, Oddbjørn. 1998. Expert judgements of the Left-Right location of political parties: A comparative longitudinal study. *West European Politics* 21:2, 63–94
- Knutsen, Oddbjørn. 1995. Value Orientations, political conflicts and Left-Right identification: A comparative study. *European Journal of Political Science* 28, 63–93.
- Kriesi, Hanspeter, Grande, Edgar, Lachat, Romain, Dolezal, Martin, Bornschier, Simon ja Frey, Timotheos. 2006. Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European Journal of Political Research* 45:6, 921–956.
- Lahtinen, Hannu, Wass, Hanna ja Erola, Jani. 2017. Periytyvä eriytymistä – vanhemmillä selvä vaikutus nuorten äänestämiseen. *Tieto & trendit* 1.
- Lipset, Seymour M. 1960. *Political man: the social bases of politics*. Garden City (N.Y.): Doubleday.
- Lipset, Seymour M. ja Rokkan, Stein. 1967. Cleavages, party systems and voter alignments: An introduction. Teoksessa Seymour M. Lipset ja Stein Rokkan (toim.), *Party systems and voter alignments*. New York: The Free Press, 1–64.
- Lewis-Beck, Michael S., Jacoby, William G., Norpoth, Helmut ja Weisberg, Herbert F. 2008. *The American voter revisited*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

- McDonald, Michael, Mendes, Silvia M. ja Kim, Myunghee. 2007. Cross-temporal and cross-national comparisons of party Left-Right positions. *Electoral Studies* 26, 62–75.
- Mair, Peter. 2007. Left-Right Orientations. Teoksessa Russel J. Dalton ja Hans-Dieter Klingemann (toim.), *The Oxford handbook of political behavior*. Oxford: Oxford University Press, 206–222.
- Nieuwbeerta, Paul. 1995. *The democratic class struggle in twenty countries 1945–1990*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Oscarsson, Henrik. 1998. *Den svenska partirymden. Väljarnas uppfattningar av konfliktstrukturen i partisystemet 1965–1996*. Göteborg University: Political Science.
- Oscarsson, Henrik ja Holmberg, Sören. 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Oskarson, Maria. 2005. Social structure and party choice. Teoksessa Jacques Thomassen (toim.), *European voter: A comparative study of modern democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Paloheimo, Heikki. 2006. Periaateohjelmien painopisteet ja aatteelliset ulottuvuudet. Teoksessa Jukka Paastela ja Heikki Paloheimo (toim.), *Suomen puolueiden periaateohjelmat*. Helsinki: WSOY, 217–258.
- Paloheimo, Heikki. 2007. Eduskuntavaalit 1907–2003. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Anne Ollila (toim.), *Kansanedustajan arki ja työ*. Helsinki: Edita, 174–369.
- Paloheimo, Heikki. 2008. Ideologiat ja ristiriitaulottuvuudet. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki ja Sundberg, Jan. 2005. Puoluevalinnan perusteet. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201.
- Pitkänen, Ville ja Westinen, Jussi. 2016. *Miksi hallitukset kompuroidvat? Tutkimus puolueiden kannattajien näkemyseroista*. e2. Tutkimusraportti.
- Rapeli, Lauri ja Elo, Kimmo. 2012. Poliittikatietämys ja poliittinen kiinnostus. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 275–291.
- Sani, Giacomo. 1974. A test for the least-distance model of voting choice: Italy, 1972. *Comparative Political Studies* 7:2, 193–208.
- Sartori, Giovanni. 1976. *Parties and party systems: A framework analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stubager, Rune. 2010. The development of the education cleavage: Denmark as a critical case. *West European Politics* 33:3, 505–533.
- Thomassen, Jacques. 2005. Introduction. Teoksessa Jacques Thomassen (toim.), *The European voter: A comparative study of modern democracies*. Oxford: Oxford University Press, 1–26.
- van der Eijk, Cees, Schmitt, Hermann ja Binder, Tanja. 2005. Left-Right orientations and party choice. Teoksessa Jacques Thomassen (toim.), *The European voter: A comparative study of modern democracies*. Oxford: Oxford University Press, 167–191.
- van der Brug, Wouter ja van Spanje, Joost. 2009. Immigration, Europe and the ‘new’ cultural dimension. *European Journal of Political Research* 48:3, 309–334.
- Westinen, Jussi. 2015. *Cleavages in contemporary Finland: A study on party-voter ties*. Åbo Akademi University Press.
- Westinen, Jussi, Kestilä-Kekkonen, Elina ja Tiihonen, Aino. 2016. Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen periytyminen – eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 271–298.
- Zechmeister, Elisabeth. 2006. What’s Left and who’s Right? A Q-method study of individual and contextual influences on the meaning of ideological labels. *Political Behavior* 28:2, 151–173.